EK-1

Kanytella (Kanlıdivane) Antik Yerleşimi *Nekropolis* Ve Mezarları Araştırması

Proje No: 112K009

Yrd.Doç.Dr. Ümit AYDINOĞLU

Ekim 2013
MERSİN

Önsöz

Bu araştırma, bugün Mersin ili sınırları içerisinde yeralan ve Antik Dönem'de Dağlık Kilikia olarak bilinen bölgedeki Kanytella (Kanlıdivane) antik yerleşiminin sahip olduğu *nekropolis*'leri ve bunların içindeki farklı tiplerdeki mezarları bir bütün halinde ele almayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Kanytella zengin arkeolojik kalıntılara sahiptir ve burada Hellenistik Dönem'den başlayıp Bizans Dönemi'nin içlerine kadar devam eden bir yerleşim sürekliliği söz konusur. Yerleşimin sahip olduğu zengin mezar mimarlığı, hem yerleşimin tarihi hem de bölgesel mezar mimarlığı ve tipolojisi hakkında önemli veriler sağlayacak potansiyele sahiptir. Bununla birlikte, bugüne kadar bu konuda kapsamlı bir incelemenin gerçekleştirilmemiş olması bir eksikliktir. Antik yerleşimin çok sayıda ve farklı tiplerde mezara sahip olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, tapınak mezar olarak tanımlanan mezarların iyi korunmuş durumları bunların daha önce bazı yayınlarda ele alınmalarını sağlamıştır. Bu anıt mezarlar arasında üç tapınak mezar yeralmaktadır. Yerleşimde, şimdiye kadar sadece bir örneği bilinen mezar evlerine ait örnekler de tespit edilmiştir. Bu mezar tiplerinin yanısıra, yerleşimdeki en zengin mezar kolleksiyonunu lahitler oluşturmaktadır. Ayrıca, bölgede daha önce örneği bilinmeyen *exedra* mezar anıtı, yeni mezarlar ve mezar anıtları da yerleşimde tespit edilmiştir ve bunlar da bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde, bilimsel araştırma yöntemi olarak "arkeolojik yüzey araştırması" kullanılmıştır ve kapsamlı arazi çalışmaları yapılmıştır. Çalışma TÜBİTAK tarafından sağlanan maddi destekle gerçekleştirilmiştir.

İçindekiler

Tablo ve Şekiller Listesi 4

Özet 5

Abstract 6

Giriş 7

Bulgular ve Tartışma 11

1.Kanytella Tarihi Coğrafyası 11

2.Nekropolis'ler 13

3. Mezarlar 14

3.1.Lahitler (Serbest duran lahitler, hyposorium'lu lahitler, podyumlu lahitler, kaya lahitleri, chamosorium'lar) 15

3.1.i. Lahitler Üzerindeki Bezemeler ve Yazıtlar 18

3.2.Mezar Evleri ve Mezar Odaları 21

3.3.Tapınak Mezarlar 23

3.4.Kaya Mezarları 25

3.5.Exedra Mezar Anıtı 26

Genel Değerlendirme ve Öneriler 28

Referanslar 34

Tablo ve Şekiller Listesi

tablo 1 Kanytella mezar tipolojisi tablosu

fig 1 Kanytella'nın havadan görünüşü

fig 2 Podyum üzerinde yer alan lahit, Kanytella Mezar 2

fig 3 Podyumları blok taş ve moloz taşlardan oluşan mezarlar, Kanytella Mezar 35

fig 4 Hyposoriumlu lahit, Kanytella Mezar 15

fig 5 Mezar odaları anakayaya oyulmus¸ hyposoriumlu lahitler, Kanytella Mezar 59

fig 6 Hyposoriumlu mezar platform ve duvarlar, Kanytella Mezar52

fig 7 Serbest duran lahit örneği, Kanytella Mezar 7

fig 8 Kaya lahit örneği, Kanytella Mezar 98

fig 9 Chomosorium mezar örneği, Kanytella Mezar 33

fig 10 Etrafı duvarla çevrelenmis¸ lahit örneği, Kanytella Mezar 53

fig 11 Teknesi üzerinde tabula ansata, sunak ve rozet bezemesi bulunan lahit, Kanytella Mezar 1

fig 12aTeknesi üzerinde girland ve büst kabartmaları bulunan lahit, Kanytella Mezar 49

fig 12b Lahtin yan yüzündeki Medusa kabartması, Kanytella Mezar 49

fig 13a Mezar evi, Kanytella Mezar 45

fig 13b Mezar evi, Kanytella Mezar 66

fig 14 Mezar odası, Kanytella Mezar 41

fig 15 Sandık tipli mezar, Kanytella Mezar 71

fig 16 Yeni tespit edilen tapınak mezar, Kanytella Mezar 54

fig 17 T6 mezarı (Aba'nın mezarı), Kanytella Mezar 43

fig 18 T12 Mezarı, Kanytella Mezar 75

fig 19 tristyle prostyle mezar anıtı, Kanytella Mezar 44

fig 20 Kanytella Çanakçı *nekropolis*i kaya mezarlar

fig 21 Kanytella *exedra* mezar anıtı

fig 22 Kanytella Mezar Veri Bankası Örnekleri

fig 23 Kanytella Nekropolisler, mezarlar ve yerleşim ilişkisini gösteren dağılım haritası

Özet

Kanytella (Kanlıdivane), Dağlık Kilikia bölgesinin doğusunda, Türkiye'nin güney kıyısında, bugün Mersin ilinin yaklaşık olarak 60 km. batısında ve Mersin Silifke karayolunun 3 km. içerisinde yeralmaktadır. Yerleşim konum olarak burada bulunan ve obruk olarak adlandırılan büyük bir yer çöküntüsünün etrafına kurulmuştur.

Bu çalışma, yapılan yeni tespitler ışığında Kanytella'daki *nekropolis*'leri ve bunların içindeki farklı tiplerdeki mezarları bir bütün halinde ele almayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yerleşimin sahip olduğu mezarlar, geniş bir alana yayılmışlardır ve farklı mezar tiplerini içermektedir. Elde edilen veriler, yerleşimin çevresinin *nekropolis* olarak kullanıldığı yönündedir ve daha önceki çalışmalardan farklı olarak yerleşimde ikiden fazla *nekropolis* alanı olduğu tespit edilmiştir. Mezarlara yönelik en erken veri Çanakçı *nekropolisi*nden gelir. Buradaki kaya mezarlar, lahitler ve anıt mezarlardan önceki bölge geleneğine işaret ederler. Burada, kaya mezarların üzerlerinde bulunan yazıtlar, üzerindeki kabartmaların sahip oldukları stilistik özellikleri bunların M.S. 1. ve 2. yüzyılın özelliklerini taşıdığına işaret eder. Kanytella'daki en yaygın mezar grubu lahitlerdir, az sayıda *chamosorium* da tespit edilmiştir. Bölgedeki lahitler için M.S. 2. yüzyılla başlayan ve 3. yüzyılla devam eden bir sürecin önerilmesi, yerleşimdeki lahitler için tespit edilen tarihleme kriterlerinin de bu süreci desteklemesi önemlidir.

Kanytella'da çok sayıda mezar evi örneği ve mezar evlerinin daha küçük modelleri olan mezar odaları da tespit edilmiştir. Yerleşimde ayrıca, dört tapınak mezarın varlığı bilinir ve bunlardan üçü daha önceki araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bir örnek ise yeni tespit edilmiştir. Kanytella'da obruğun kuzeyinde bulunan yarım daire formlu yapının, sahip olduğu plan özellikleri açısından bir *exedra* mezar anıtı olduğu anlaşılmaktadır. Bölgede bu plana sahip başka bir örnek bilinmemesi yapının önemini arttırır.

Anahtar Kelimeler: Dağlık Kilikia, Kanytella, Lahit, Tapınak Mezar, Exedra Mezar Anıtı, Nekropolis

Abstract

Kanytella (Kanlıdivane) is located 60 km west of Mersin and 3 km north of the Mersin- Silifke road in the eastern part of Rough Cilicia. The settlement was founded around a natural chasm. The present study aims at assessing the necropoleis of Kanytella and the tomb types therein as a whole.

Evidence available shows that the surrounding areas were used as necropoleis, and there were at least two areas of necropolis. The earliest evidence comes from the Çanakçı Necropolis, where the rock tombs found reveal the local tradition antedating the sarcophagi and monumental tombs. The most common tomb type is the sarcophagi, which display a variety ranging from those with a hyposorium, with a podium, self-standing, rock sarcophagi and chamosoria. Many examples of tomb houses have been identified at Kanytella. There are four temple tombs in the settlement; three of them have been formerly studied by scholars. Another example, quite damaged unlike the others, has been newly discovered. It is proposed that temple-type tombs began to appear in the region in the 2nd century while dating for those in the settlement starts in the second half of the 2nd century and continues into the 3rd century. The semi-circular structure on the north side of the chasm is an exedra-type tomb as inferred from its layout. As no other structure in the region is known to have this plan, it assumes great importance.

Key Words: Rough Cilicia, Kanytella, Sarcophagi, Tempel Tomb, Exedra Tomb, Nekropoleis

Giriş

Kanytella (Kanlıdivane), Dağlık Kilikia bölgesinin doğusunda, Türkiye'nin Akdeniz kıyısında, Mersin ilinin yaklaşık olarak 60 km. batısında ve Mersin-Silifke karayolunun 3 km. içerisinde yer almaktadır. Yerleşim konum olarak burada bulunan ve obruk olarak adlandırılan büyük bir yer çöküntüsünün etrafına kurulmuştur (fig 1). Kanytella'da tespit edilen kanıtlar, yerleşimin Hellenistik Dönem ve Geç Antik Dönem arasında iskan gördüğüne işaret eder. Bugün yüzeyde görülen kalıntıların çoğu yerleşimin Roma ve Geç Antik Dönemi'ne aittir. Yüzeydeki kalıntıların en dikkat çekicileri arasında çok sayıdaki mezar yeralmaktadır. Bunlar yerleşimin etrafına dağılmış durumdadırlar ve farklı tipolojilere sahiptirler.

Proje Konusunun Niteliği, Kapsamı ve Bulgular Hakkında Kısa Bir Değerlendirme

Gerçekleştirilen proje bir Arkeoloji projesidir ve Arkeolojik Yüzey Araştırması yöntemleri kullanılarak sonuçlar elde edilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışma, proje önerisinde de açıkça belirtildiği üzere, yapılan yeni tespitler ışığında Kanytella'daki *nekropolis*leri ve bunların içindeki farklı tiplerdeki mezarları bir bütün halinde ele almayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Kanytella antik yerleşimi ele alınmış ve yerleşimin sahip olduğu çok sayıda ve çeşitteki mezarlar belgelenmiş ve incelenmiştir. Bu amaçla, yerleşimin sahip olduğu mezar tipleri, bunların yerleşim içerisindeki dağılımları, bölgedeki diğer yerleşimlerle benzerlikleri ve sahip oldukları tarihleme özellikleri ele alınmıştır. Kanytella'daki *nekropolis*'lerde yapılan incelemelerin sonucu yaklaşık 120 adet mezar kayıt altına alınmıştır. Bunlar arasında, anıtsal görünümleri ve iyi korunmuş durumlarıyla bilinen T6, T12 ve *tristylos prostylos* tapınak mezar olarak adlandırılan üç tapınak mezar vardır ve bunları daha önce çeşitli yayınlarda ele alınmışlardır. Bir tapınak mezar ise yeni tespit edilmiştir. Yerleşimde mezar evleri de vardır ve bunların çoğu yeni tespitlerden oluşmaktadır. Yerleşimin sahip olduğu ayrıntılı bir belgeleme ve yayın çalışması daha önce yapılmamış olan zengin lahit koleksiyonu da bu proje kapsamında değerlendirilmiştir. Yerleşimdeki mezar mimarlığının çeşitliliği, içinde bulunduğu Dağlık Kilikia bölgesi hakkında da değerlendirmeler yapmaya imkan sağlamaktadır. Çalışmalar kapsamında, yeni mezarların ve mezar tiplerinin tespit edilmiş olması da önemlidir. Bölgede daha önce örneği bilinmeyen *exedra* mezar anıtının tespit edilmiş olması dikkat çekicidir. Ayrıca çok sayıda yeni mezar ve mezar anıtları da yerleşimdeki çalışmalarda belgelenmiştir.

Bu çalışmalar sırasında, proje önerisinde belirtilen diğer problemlere de yanıtlar aranmıştır ve bu durum projeyi yönlendirmiştir. Yapılan çalışmalardan elde edilen veriler, Kanytella'nın yerleşim karakteri hakkında sonuçlar elde edilmesine imkan tanımaktadır ve bununla ilgili tartışma bu rapor içerisinde yapılmıştır. Özellikle de, yerleşimin Roma Dönemi hakkında az kalıntının olması nedeniyle, mezarlardan elde edilen veriler bu dönem hakkında önemli sonuçlar sağlamıştır. Aynı zamanda, *nekropolis*'lerin yerleşim çevresindeki dağılımları, yerleşimin sınırları hakkında da veri sağlamıştır. Gerek buradan elde edilen veriler, gerekse de yakınlarındaki antik kentlerle ilişkileri açısından yapılan değerlendirmeler yerleşimin karakteri hakkında önemli sonuçlar elde edilmesine imkan sağlamıştır ve bu sonuçların bir kısmı bu rapor içinde tartışılmaktadır.

Kanytella mezarları üzerine şimdiye kadar bu tip bir kapsamlı inceleme ve değerlendirmenin yapılmamış olmasının sebebi yerleşimin sahip olduğu zorlu coğrafi şartlar ve yoğun bitki örtüsüdür. Bölgede sürdürdüğümüz Arkeolojik Yüzey Araştırmaları kapsamında, Mersin Valililiğinin işbirliği ile antik yerleşimin bitki örtüsünün temizlenmesi, yerleşimin sahip olduğu mezar mimarlığının ortaya çıkmasına imkan tanımıştır.

Proje önerisinde başarı ölçütleri arasında arazi çalışmalarının gerçekleştirilebilmesinin önemli olduğu yeralmaktadır. Ayrıca, projenin bilimsel verilerini sağlayacak olan mezarların tespit edilmesi, bu arkeolojik materyalin belgelenebilmesi, elde edilen arkeolojik verilerin büro ve kütüphane çalışmalarıyla değerlendirilmesi ve yayına hazır hale getirilmesi de başarı ölçütleri arasında belirtilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmalarla, söz konusu kriterlerin tamamının karşılandığı düşünülmektedir.

Litaratür Taraması

Yerleşimdeki mezarlarla ilgili az sayıda yayın olması ve bunların da kapsamlı bir incelemeye yer vermemesi, bu projenin gerçekleştirilme sebepleri arasındadır. Bölgedeki *nekropolis*'ler hakkında Machatschek tarafından yapılan yayında, yerleşimdeki mezarlar Korykos ve Elaiussa Sebaste *nekropolis*lerindeki mezarların genel özellikleri kapsamında değerlendirilmiş ve bazı anıtlar dışında ayrıntılı incelemeleri gerçekleştirilmemiştir (Machatschek 1967, 29). Machatschek bu yayınında Kanytella'daki *nekropolis*lerin sahip olduğu zor arazi şartları ve yoğun bitki örtüsünden bahsetmiş ve bunların çalışılmasındaki zorlukları belirtmiştir. Bu yayın içinde, Çanakçı *nekropolis*indeki kaya mezarlara da değinilmiştir. Bununla birlikte, burada dokuz kaya mezarın olduğu belirtilmektedir ancak gerçekleştirdiğimiz yeni araştırmalar bu bilginin eksik olduğunu ortaya koymuştur ve ilk incelemeler sonucu buradaki çöküntü alanın yamaçlarında on sekiz kaya mezar tespit edilmiştir. Bu durum, önceki yayınların tekrar elden geçirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Machatschek bu yayınında yerleşimdeki tapınak mezarları da ele almıştır. Bu tapınak mezarlar iyi korunmuş

durumlarıyla çok sayıda araştırmacının dikkatini çekmiş ve başka yayınlarda da ele alınmışlardır. Yerleşimin mezarlarıyla ilgili en çok ele alınan mezar grubu da bu sebeple buradaki üç tapınak mezardır. T6 tapınak mezar, içerdiği yazıt nedeniyle ve iyi korunmuş durumuyla bu yayınlarda sıklıkla ele alınmıştır ve hakkında tarihleme önerilerinde bulunulmuştur. Scnhneider, mezarın sahip olduğu yazıtın paleografik karakterinden dolayı geç Antonin-Severuslar Dönemine tarihlenmesi gerektiğini önerisinde bulunur (Schneider, 2003). Bu mezar üzerindeki yazıt için de çeşitli yayınlar bulunmaktadır (Hicks 189, 227-228; Strubbe 1997, 264, no. 390). Ayrıca mezarın tipolojik karşılaştırmayla tarihlenmesi konusunda da öneriler çeşitli yayınlarda ele alınmıştır ve bu yayınlarda *tristyle prostyle* tapınak mezar ve T12 tapınak mezar da değerlendirilmiştir (Durukan 2009, 348 ve 366; Cormack 2004, 235). Kanytella'daki lahitlerden bazıları ise Dağlık Kilikia bölgesi lahitlerini ele alan bir Yüksek Lisans tez çalışmasında değerlendirilmişlerdir (Karaüzüm 2005). Bu çalışma ağırlıklı olarak Korykos ve Elaiussa Sebaste *nekropolis*lerindeki lahitleri ele almıştır ve içindeki Kanytella örnekleri sınırlı sayıdadır. Çanakçı nekropolündeki kaya mezarların üzerlerinde bulunan kabartmaların ele alındığı bir yayın ise S. Durugönül tarafından yapılmıştır ve bu kabartmalardan yola çıkarak yapılan tarihleme kriterleri mezarlar için de açıklayıcı olmaktadır (Durugönül 1989).

Bununla birlikte yerleşimdeki mezarlar Machatschek tarafından da belirtildiği üzere *nekropolis*lerin sahip olduğu zor arazi şartları ve yoğun bitki örtüsü sebebiyle ayrıntılı olarak incelenmemiştir. Yerleşimdeki mezarları bir bütün halinde ele alarak belgeleyen, inceleyen ve bunları antik yerleşimin gelişim sürecinin açıklanması için kullanan bir çalışmanın olmadığı yapılan literatür taramasıyla tespit edilmiştir.

Araştırmada Kullanılan Yöntemler

TÜBİTAK'a sunulan proje önerisinde bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde "Arkeolojik yüzey araştırması" yöntemlerinin kullanılacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda, arazi çalışmaları yapılarak, söz konusu projede belirtilen sonuçlara ulaşabilmek için tespitler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar için arkeolojik araştırma ekibi oluşturulmuştur ve Kanytella'ya yakın bir alanda konaklama yapılarak çalışmaların sürekliliği sağlanmıştır.

Çalışmalar sırasında arkeolojik ve mimari belgeleme teknikleri kullanılmıştır. Tespit edilen arkeolojik buluntular GPS kullanılarak kayda alınmış, fotograf belgeleme teknikleri ve gereçleri kullanılarak belgelenmiş, özel hazırlanmış formlar aracılığı ile kayda geçirilmiştir. Ayrıca, her mezarın mimari yöntemler kullanılarak kesit çizimleri gerçekleştirilmiştir. Bazı mezar anıtları için ise plan çalışması da yapılmıştır. Bu belgeleme çalışmalarına ait çok sayıda mimari çizime -örnekleme yapılarak- bu raporun ekinde yer verilmiştir. Kanytella'da yaklaşık olarak 120 mezarın belgelenmesi sebebiyle, mezarlar tipolojik olarak gruplanmış, grupları hakkında bilgi veren örnekler de bu raporda

ele alınmıştır. Ancak hazırlanmakta olan ve ayrıntıları aşağıda belirtilen kapsamlı yayın çalışması içerisinde, Kanytella'da tespit edilen mezarların tamamına ait geniş bir katalog çalışmasının yeralması hedeflenmektedir. Bu çalışmada, yapılan bütün mimari çizimler, fotograflar ve yazılı kayıtlara yer verilecektir. Arazide gerçekleştirilen arkeolojik yüzey araştırması sonrasında, elde edilen verilerin değerlendirilmesi ise bilimsel araştırma yöntemleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, mimari yöntemler kullanılarak kayda geçirilen arkeolojik buluntularla ilgili veriler bilgisayarlarda işlenerek mimari çizim haline getirilmiştir. Arazi çalışmaları sırasında tespit edilen ve özel hazırlanmış formlar aracılığı ile kayda geçirilen arkeolojik buluntuların takibi için bilgisayarda veri bankası hazırlanmış ve buluntular bu veri bankasına işlenmiştir. Bu veri tabanına ait örnek kesit, rapor ekinde sunulmuştur (fig 22).

Çalışmalar kapsamında, GPS aracılığı ile elde edilen veriler CBS'e (Cografi Bilgi Sistemleri) aktarılmıştır. CBS çalışmalarındaki öncelikli amaç, dağlık ve ormanlık bir alana yayılmış mezarların yerlerinin tespit edilmesi ve bunların numaralandırılarak takiplerinin yapılabilmesinin sağlanmasıdır. Bunun yanısıra, nekropol alanlarının nerelere yayıldığı ve yerleşimle nekropol arasındaki fiziksel ilişki hakkında veriler elde edebilmek de hedefler arasında yeralmaktadır ve bununla ilgili sonuçlara ulaşılmıştır (fig. 23). Projede kullanılması öngörülen bütün yöntemler kullanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

1. Kanytella Tarihi Coğrafyası

Proje kapsamında elde edilen verilerin daha anlaşılır olması açısından Kanytella antik yerleşiminin tarihi coğrafyasına bu rapor içerisinde yer verilmesi uygun olacaktır. Kanytella (Kanlıdivane), Dağlık Kilikia bölgesinin doğusunda, Türkiye'nin Akdeniz kıyısında, Mersin ilinin yaklaşık olarak 60 km. batısında ve Mersin-Silifke karayolunun 3 km. içerisinde yer almaktadır ve bu haliyle deniz ticaretine hakim bir noktadadır. Yerleşim konum olarak burada bulunan ve obruk olarak adlandırılan büyük bir yer çöküntüsünün etrafına kurulmuştur (fig 1).

Kanytella'nın tarihinin Hellenistik Dönem'e kadar geri gittiği, sahip olduğu kalıntılardan anlaşılmaktadır. Obruk kenarındaki kulenin polygonal duvar işçiliği, bölgedeki Hellenistik Dönem yerleşimlerinin ortak özelliğidir. Bunun yanısıra, güneybatı köşesinde yer alan yazıtlar sayesinde, kulenin M. Ö. 2. yüzyıl başında Tarkyaris'in oğlu rahip kral Teukros tarafından yaptırılmış ve Zeus Olbios'a adanmış olduğu anlaşılmaktadır.

Kanytella'da yüzeyde görülen kalıntıların çoğu yerleşimin Roma ve Geç Antik Dönem'de yoğun olarak iskân gördüğüne işaret etmektedir. Bunlar arasında en dikkat çekici olanlar, yerleşimin etrafında bulunan mezarlardır. Bu mezarlar yerleşimin Roma Dönemi tarihi hakkında önemli veriler sağlarlar. Bunun yanısıra, sahip oldukları az sayıdaki yazıt da, yerleşim hakkında bilgi verir. T6 tapınak mezarı üzerindeki yazıt böyle bir örnektir. İ.S. 2. yüzyıla ait olan yazıtın üzerinde kentin ismi olan Kanytella adı geçmektedir. Bu yazıttan yola çıkılarak, burası yakınlarındaki Elaiussa Sebaste antik kentinin *khora*sındaki bir yerleşim olarak tanımlanmıştır. Mezar, kentin soylularından olan Aba adına yapılmıştır. Benzer şekilde Çanakçı *nekropolis*inde de kaya mezarlar üzerinde kabartmalar ve yazıtlar yeralmaktadır. Buradaki mezarların üzerlerinde kayaya oyulmuş elinde mızrak ve kılıç tutan asker, başları örtülü kadın gibi figürler bulunmaktadır. Mezarların birinin üzerindeki yazıtta ise, mezarın sahibi olan Appas, mezarını soymaya kalkanların Zeus, Helios ve Athena tapınaklarına ceza ödemeleri gerektiğini belirtir.

Elde edilen veriler yerleşimin Geç Antik Dönem'de de yoğun olarak kullanıldığına işaret eder. Özellikle obruk kenarında iyi korunmuş durumdaki kilise kalıntılarından anlaşıldığı kadarıyla yerleşim Geç Antik Dönemde oldukça büyük ve önemli bir konuma ulaşmış olmalıdır. Kanytella hakkındaki kısıtlı sayıdaki çalışmada burası, yüzeyde görülen kalıntılardan dolayı şimdiye kadar bir Geç Antik Dönem kutsal alanı olarak tanımlanmıştır. Antik yerleşimde buna işaret eden iyi korunmuş

durumda dört kilisenin varlığı ve bölgedeki obrukların çevrelerinde bu tür kutsal alanların bulunması bu düşüncenin genel kabul görmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, sadece kiliselerin varlığından yola çıkarak, burasını Geç Antik Dönem'de bir kutsal alan olarak tanımlaması yanlış olacaktır. Yerleşimde sürdürülen arkeolojik araştırmalar sonucunda, bugün korunmuş durumda olan çok sayıdaki yapının zeytinyağı atölyesi olarak kullanıldıklarını tespit etmiş olmamız, yerleşimin kırsal karakterine işaret eder.

Bu durum Kanytella'nın içinde bulunduğu bölgenin tarihsel süreci ile uyum içerisindedir ve yerleşim düzenlemesi ile büyük benzerlikler gösterir. Kanytella'nın da içinde bulunduğu bölgede gerçekleştirdiğimiz yüzey araştırmalarında, çok sayıda kırsal yerleşim tespit edilmiştir. Bu kırsal yerleşimler tipolojik olarak çeşitlilik gösterir. Basit ya da daha kompleks çiftlikler, küçük köyler, kentlere yakın konumdaki orta ya da büyük boyutlu köyler, ürünün işlenmesi için köylerin içinde ya da bağımsız şekilde yapılmış atölyeler bunlar arasında sayılabilir.

Bölgede, sahildeki antik kentlere yakın alanlarda köy, atölye ve çiftlik gibi kırsal yerleşimlerin çok sayıda örneğinin tespit edilmiş olması sahildeki antik kentler ve *khora* arasındaki ilişkiyi açıklaması açısından önem taşımaktadır. Bu durum Korykos ve Elaiussa Sebaste için de geçerlidir. Bu kentlerin arka alanlarında da, kente yakın noktalarda çok sayıda kırsal yerleşim tespit edilmiştir. Kanytella'nın da Roma Dönemi'nden itibaren bu kırsal yerleşimlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen arkeolojik verilerin yanısıra T6 tapınak mezarı üzerinde İ.S. 2. yüzyıla ait yazıtta yerleşimin Elaiussa Sebaste antik kentinin *khora*sında olduğunun belirtilmesi bu fikri destekler. Yerleşimde tespit edilen çok sayıdaki zeytinyağı atölyesinin Roma ve Geç Antik Dönemde kullanımlarının olduğu, bu atölyelerde gerçekleştirdiğimiz kazılardan elde edilen seramik buluntularla kanıtlanmıştır.

Bölgenin sahip olduğu tarihsel sürecin de Kanytella gibi kırsal yerleşimlerin ortaya çıkmasında, şekillenmesinde ve gelişmesinde önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bölgede, kırsal yerleşimlerin Roma Dönemi ile birlikte artan ve devam eden varlığı tespit edilmiştir. Kırsal yerleşimlerde tespit edilen mezarlar, bu gelişim süreci hakkında en kapsamlı bilgiyi sağlayan Arkeolojik materyaldir. Buralarda tespit edilen mezarlar ve mezar anıtlarının bölgede M.S. 2 yüzyılın ikinci yarısından sonra görülmeye başladığı önerisi, yerleşimlerin kullanımda oldukları süreçler hakkında bilgi sağlarlar. Bölgede Hıristiyanlık dininin yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte M.S. 4. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, önceki dönemlerde yapılan lahitlerin üzerlerine haç motifleri ya da bir yazıt eklenerek yeniden kullanıldıkları gözlenmektedir. Tespit edilen üretim donanımları da, bu

tarihsel süreci destekler ve bütün bu arkeolojik kanıtlar, bölgede özellikle M.S. 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başıyla birlikte artarak devam eden bir üretim sürecinin varlığına işaret eder. Kırsal yerleşimlerin varlıklarını sonraki dönemlerde de devam ettirdiğine dair içlerindeki kiliseler veri sağlar. Bu kiliselerin, sonraki kullanım evrelerinde bu yerleşimlere eklendiği anlaşılır.

Bölgenin tarihi, kırsal yerleşimlerin özellikle M.S. 2 yüzyıl sonu-3 yüzyıl başlarında artma sebeplerinin açıklanması için veriler sağlar. Kilikia ve Isauria bölgelerinin Roma İmparatorluğunun etkisi altında kalmaya başlamasıyla birlikte bu bölgelerin sosyal yaşam ve ekonomik yapısının Romalılaşma sürecine dahil olduğu anlaşılmaktadır. Bölge kentlerinde bu süreçte su kemerleri, tapınaklar, anıtsal kapılar, çesmeler ve mezarlar, sütunlu caddeler gibi kentsel mimari doku oluşturan yapılar inşa edilmesi, Romalılaştırma sürecinin bu kentlerde mimari formlarla kimlik bulduğuna işaret eder. Kırsal alanlarda da Roma'nın etkisi vardır, kırsal bölgeler üretim sürecine dahil edilir ve bu süreçte kırsal alanlarda kırsal yerleşimlere ait kanıtlar çoğalır, kentsel yaşamın genişlemesi ile birlikte kırsal yerleşimler ekonomik hayatın vazgeçilmez unsuru olur. Kırsal alanlarda kentsel mimari izleri taşıyan yeni yapıların yapılmasına başlanır, çeşitli yapılarda mozaikli süslemeler, portikli avlular, anıtsal kapılar ve mezarlar gibi öğeler sıklıkla kullanılmaya başlanır. Bölgede yaşanan bu süreç, Kanytella için de açıklayıcıdır ve yerleşimin sahip olduğu, sahildeki antik kentlerin *khora*'sındaki konumu, kırsal karakteri ve içerisindeki kentsel mimari yapılanmanın varlığı bölgenin tarihsel süreciyle uyum içerisindedir.

2. *Nekropolis*ler

Elde edilen veriler yerleşimin çevresinin *nekropolis* olarak kullanıldığını gösterir. Machatschek'in, yerleşimde N 8 ve N 9 olarak adlandırılan iki *nekropolis* olduğunu belirtmesinden farklı olarak yerleşimde daha fazla *nekropolis* olduğu tespit edilmiştir (Machatschek 1967, 29). Kuzeye doğru yükselen terasların *nekropolis* olarak özellikle tercih edildiği görülür. Yerleşime ve obruğa hakim bu *nekropolis* sahip olduğu mezar çeşitliliği ile de dikkat çekicidir. Burası teraslar halinde yükselen yamaçlara yayılmış yaklaşık 4,5 ha. alanı kaplamaktadır ve içerisinde çok sayıda farklı tipte mezar içerdiği tespit edilmiştir. Machatschek tarafından N9 olarak adlandırılan bu *nekropolis*te çok sayıda *hyposorium*lu ve podyumlu lahdin yanı sıra üç tapınak mezar ve yeni tespit edilen bir *exedra* mezar anıtı da bulunmaktadır. Kanytella'daki bir diğer *nekropolis* ise yerleşimin kuzey batısındaki yamaçlarda yer almaktadır ve burada çok sayıda serbest duran lahdin yanı sıra *hyposorium*lu lahitler ve yeni bir tapınak mezarın tespit edilmiş olması dikkat çekicidir.

Mezarların yoğunlaştığı bir diğer alan ise obruğun güney doğusunda tespit edilmiştir. Lahitler ve mezar evlerinin bulunduğu bu alanın aynı zamanda antik taş ocağı olarak da kullanılmış olduğu görülmektedir. Mezarların ve yerleşimdeki atölyelerin inşası için bu alandan taş çıkarıldığı açıkça izlenebilmektedir. Bununla birlikte, bu alandaki *chomosorium*ların fazlalığı alanın diğer *nekropolis*lerden daha geç dönemlerde de kullanımının olduğunu gösterir. Obruğun 350 m. batısında, Çanakçı diye anılan çöküntü alanda ise kaya mezarlarının ve lahitlerin bulunduğu başka bir *nekropolis* vardır ve sahip olduğu kabartmalar nedeniyle Kanytella'nın en tanınan *nekropolis*idir. Bu alanda yeni tespit edilen bir mezar evi ve T12 olarak adlandırılan tapınak mezar da bulunmaktadır. Burası, Kanytella içerisindeki obruk benzeri bir coğrafi yapılanmaya sahiptir ve geniş bir çöküntü alandır. Bu alana açılan bir vadinin bulunması, antik yerleşimin yakınında yeralması ve Kanytella ile Elaiussa Sebaste arasında yeralması burasının yerleşimin en erken *nekropolis* olmasına yol açmış olmalıdır.

Bu veriler yerleşimin etrafının *nekropolis*lerle çevrelendiğini gösterir. Bu durum yerleşimin sınırlarının belirlenebilmesi için önemli bir kaynaktır ve bu konuyla ilgili elde edilen veriler kapsamlı bir yayın çalışmasıyla değerlendirilecektir.

3. Mezarlar

Yerleşimin sahip olduğu mezarlar geniş bir alana yayılmışlardır ve buralarda farklı mezar tiplerini görmek mümkündür. Bu çalışma içerisinde tespit edilen mezarlar tipolojik olarak gruplanarak ele alınmışlardır. Yerleşimdeki mezar tipolojisinin oluşturulmasında kullanılan ana yöntem tipolojik karşılaştırma yöntemi olmuştur. Bu Arkeoloji bilimimi incelemelerde kullandığı bir yöntemdir ve diğer örnekler ışığında karşılaştırma yapılarak uygulanır. Bu çalışmada da yerleşimde tespit edilen mezar örnekleri kendi içlerinde, Dağlık Kilikia bölgesinde ve diğer bölgelerdeki benzer örneklerle karşılaştırılarak tipolojik olarak gruplanmışlardır. Buna göre yerleşimdeki mezarlar şu tipolojik gruplar altında değerlendirilmiştir:

1. Lahitler (Serbest duran lahitler, *hyposorium*'lu lahitler, podyumlu lahitler, kaya lahitleri, *chamosorium*'lar)
2. Mezar Evleri ve Mezar Odaları
3. Tapınak Mezarlar
4. Kaya Mezarları
5. *Exedra* Mezar Anıtı

Bu tipolojik gruplamaya ilişkin bir tablo (tablo 1) çalışmaya eklenmiştir.

Yerleşimde tespit edilen mezarların inşa teknikleri ve yapımlarında kullanılan materyal bu mezarların tipolojik olarak gruplanmasında yardımcı olmuştur. Elde edilen veriler, yerleşimdeki mezarların yapımında kullanılan materyal ile Dağlık Kilikia bölgesi mezarlarının ortak özellikler taşıdığını göstermektedir. Tespit edilen mezarların tamamının yapımında yerel kireçtaşı kullanıldığı görülür. Sadece "tapınak mezarlar" ve "mezar evleri ve mezar odaları" yapılırken kullanılan farklı materyal ve inşa tekniklerinden söz etmek mümkündür. Tapınak mezarlar kesme blok taşlardan oluşan bir duvar örgü tekniğine sahiptirler. Bununla birlikte sahip oldukları çok sayıdaki mimari yapı parçası, bunları mezar olarak tanımlamaya imkan sağlar. İyi durumda korunmuş olan örneklerde, ön cephede sütunların yerine kemerli bir girişin kullanıldığı görülür ve bu durumun bölgeye özgü olduğu önerilmektedir. Bazı örneklerde ise iki ya da dört sütundan oluşan bir pronaos girişe sahiptirler. Tipik Roma mimarisini yansıtırlar ve küçük prostylos tipteki tapınakların şeklini gösterirler. Bir çatıya, ön ve arka yüzlerde de bir podyuma sahiptirler. Üst yapıda bir merkezde kemer yer alır ve üstteki blokları taşır. Ayrıca stroter ve kalipter düzenlemesi ile çatı kiremitlerinin yapıldığı görülür. Sütun ve plaster başlıklar Korinth tarzındadır. Bir diğer mezar örneği olan "mezar evleri ve mezar odaları" ise farklı bir duvar örgü sistemine sahiptir. Bu anıtlar küçük kesme taşlardan oluşan duvar örgü tekniğiyle inşa edilirler ve kapladıkları alan "tapınak mezarlar" dan daha küçüktür. Mimari süsleme elemanları neredeyse yoktur. Sadece ana giriş kapısı vurgulanmıştır. Her iki mezar tipi içerisinde de duvarlara monte edilmiş taş yatakların varlığı bilinir. Bazı durumlarda ise tapınak mezarların içinde lahit bulunduğu bilinmektedir. Mezar evleri ve mezar odalarının tapınak mezarların daha ucuz ve küçük modelleri olduğu önerisi bulunmaktadır.

3.1.Lahitler (Serbest duran lahitler, *hyposorium*'lu lahitler, podyumlu lahitler, kaya lahitleri, *chamosorium*'lar)

Kanytella'daki en yaygın mezar grubu lahitlerdir. Bunlar arazideki duruşlarına göre; *hyposorium*lu, podyumlu, serbest duran lahitler, kaya lahitleri ve *chamosorium*lar olmak üzere çeşitlilik göstermektedirler. Yapılan tespitlerde en yaygın tipin podyumlu ve *hyposorium*lu lahitler olduğu görülmektedir. Podyumlar genellikle tek sıra, ender olarak çift sıra, düzgün kesilmiş büyük blok taştan oluşmaktadır, içleri moloz dolguya sahiptir ve bunların üzerinde lahit yer almaktadır (fig 2). Podyumların sıklıkla dört parça kesme blok taştan oluşturuldukları görülür. Bununla birlikte, anakayanın durumuna bağlı olarak yerleştirilen bir ya da iki kesme taş veya küçük moloz taşlardan da podyum oluşturulduğu görülmektedir (fig 3). Düzleştirilmiş bir anakaya ile oluşturulmuş podyuma sahip örnekler de vardır. Böyle durumlarda anakayanın yerden yüksekte olmasına dikkat edildiği

görülmektedir. Yerleşimde, arazinin engebeli yapısı, lahitlerin düzgün bir zemin üzerine yerleştirilmesi ihtiyacını doğurmuş ve alta eklenen bir sıra taşla lahit az da olsa yerden yükseltilerek bir platform üzerinde sembolik bir anıtsal görüntüye sahip olmuş olmalıdır.

Kanytella'da çok sayıda *hyposorium*lu lahit de tespit edilmiştir. Altında, düzgün kesilmiş taş bloklarla inşa edilmiş ya da ana kayaya oyularak meydana getirilmiş bir mezar odasına sahip bu mezarlarda lahit mezar odasının üzerinde yer alır. Kesme blok taşlarla inşa edilmiş mezar odalarına sahip örneklerde lahdi yerden yukarıya yükseltmek amaçlanmıştır ve böylece mezara bir anıtsallık kazandırılmıştır. Bu örneklerden birinde lahdin durduğu platformun oldukça geniş tutulduğu, kesme taş ve harç dolgu kullanılarak oluşturulduğu ve altında bir mezar odasına yer verildiği görülür. Bir diğer örnek ise kuzey *nekropolis*te yer alır ve burada kullanılan iki sıra büyük düzgün kesilmiş bloklarla lahit yerden yükseltilmiş ve bir mezar odası oluşturulmuştur (fig 4). Yerleşimdeki bu tür lahitler standart bir yüksekliğe sahip değildirler ve alttaki mezar odasına bağlı olarak yükseklikleri değişir. Yerleşimdeki diğer *hyposorium*lu lahit örneklerinde ise mezar odalarının anakayaya oyulmuş oldukları görülür (fig 5). Bazı örneklerde mezar odasının yapımında anakayaya ek olarak küçük kesme taşlar da kullanılmıştır. *Hyposorium*lu mezarların alt odaları, kısa kenarlarından kare bir açıklığa sahiptirler ve bazı örneklerde bu giriş özellikle vurgulanmıştır. Anakayaya oyulan mezar odasına sahip örneklerden birinde girişin önünde küçük bir alanın anakayaya oyularak girişin vurgulandığı görülmektedir (fig 5). Benzer şekilde, büyük blok taşlardan oluşturulan bir mezar odasında, kapının üzerindeki blok dışa çıkan bir pervazla profillendirilerek giriş vurgulanmıştır (fig 4). Alt odası olan bir diğer örneğin ise etrafının bir duvarla çevrili olması dikkat çekicidir (fig 10). Yerleşimde tespit edilen lahitler genel olarak 2.30-1.20 m. arasında ölçülere sahiptirler. Podyumlu lahitler ise ek olarak bir podyum genişliğine de sahiptirler, yükseklikleri ise sahip oldukları alt yapıya göre değişmektedir ve serbest duran lahitlere göre 40-70 cm arasında daha yüksek olmaktadır.

Sahip olduğu farklı mimarisi ve boyutlarıyla dikkat çekici *hyposorium*lu lahit örneklerinden biri, obruğun kuzeyinde yeni tespit edilmiştir (fig 6). Buradaki mezar yaklaşık 3 m. yüksekliğe sahiptir ve 5,80 x 5,50 m. ölçülerindeki bir platform üzerinde yer almaktadır. Platformun üzerinde ise iki oda vardır. Mezarı oluşturan bloklardan en üstteki, tek *fascia*lı arşitrav bloğu olarak şekillendirilmiştir ve üstte *cyma recta* profiliyle sonlandırılmıştır. Bunun üstünde ise mezarın kapama bloklarını çevreleyen bir sıra bloğun daha olması beklenmelidir, ancak tahrip olmuştur. En üstte kapama blokları yer almaktadır ve bunlar üstteki lahdi taşımaktadırlar.

Kanytella'da herhangi bir podyuma sahip olmayan serbest duran lahitler de tespit edilmiştir. Bunlar doğrudan zemine oturtulmuşlardır ve anakaya yüzeylerin genellikle bunlar için tercih edildiği

görülür. Bunların profillerinin özenli işlendiği ve diğer lahit tekneleri üzerindeki bezemelere sahip oldukları görülür (fig 7). Ayrıca, anakayaya form verilerek oluşturulan kaya lahitler de yerleşimdeki *nekropolis*lerde görülmektedir. Örneklerin azlığı bunlar hakkında genelleme yapılmasına izin vermez. Bununla birlikte, ön yüzlerinin işlendiği ve arka ve yan yüzlerinden anakayaya bağlı oldukları görülür (fig 8). Bir örneğin ise bitirilmeden bırakılması dikkat çekicidir. Bu örneklerin sahip oldukları kaide ve ağız profilleri ve lahit tekneleri üzerindeki dekorasyonlar açısından diğer lahitlerden farklarının olmadığı anlaşılmaktadır.

Kanytella'da az sayıda *chamosorium* da tespit edilmiştir. Bunlar anakayaya oyulan mezarın üzerinde üçgen kapak taşıyan örneklerdir (fig 9). Bütün örneklerde kapağın oturması için anakayadan hafifçe yükseltilmiş bir alan oluşturulmuştur. Bazı örneklerde ise kapağın oturduğu ağız kısmının kenarlarında olukların varlığı dikkat çekicidir. Bu tip mezar konik bir forma sahiptir, aşağıya doğru genişler ve ölünün başının konulacağı yastık kısmı tabandan hafifçe yükseltilmiş durumdadır. Bazı örneklerin üzerinde haç bezemesinin yer alması bunların Hıristiyanlık Dönemi'nde de kullanılmış olduklarına işaret eder . Bir örnek ise üst yapısı açısından farklılık içerir. Burada, anakayaya oyulmuş bir teknenin üzeri alışılagelmiş bir üçgen kapakla değil, üç blok taşla kapatılmıştır.

Kanytella'daki lahitlerin tümünün yerel kireçtaşı kullanılarak yapıldığı görülür. Bu durum, bölgedeki çok sayıda lahdin bulunduğu Elaiusssa Sebaste ve Korykos kentlerinin *nekropolis*lerinde de görülür. Kanytella'daki lahitlerin *nekropolis* içinde bir arada bulundukları görülmektedir. Bununla birlikte, *nekropolis* dışında da tekli ya da gruplar halinde lahitlerle de karşılaşılır. Kuzey *nekropolis*te bulunan lahitlerin sadece obruğa dönük olan güney yüzlerinin işlendiği anlaşılmaktadır. Arka yüzleri ise düzleştirilip kaba bırakılmıştır. Bazı lahitlerin yan yüzlerinin de işlendiği ve buralarda bazı durumlarda bir bezemenin, bazı durumlarda ise profillerin yer aldığı görülür. Benzer şekilde, kuzeybatı *nekropolis*indeki lahitlerde de obruğa dönük olan güney ve güneybatı yönlerine bakan yüzlerin profillendirildiği görülmektedir.

Antik yerleşimde etrafı duvarla çevrelenmiş lahitlerle de karşılaşılmaktadır. Bu uygulamaya bölgedeki diğer önemli *nekropolis*lere sahip Korykos ve Elaiussa Sebaste'de de rastlanması, bunun bölgede yaygın bir uygulama olduğuna işaret eder. Bu tip mezarlardan biri kuzey *nekropolis*te yer alır. Burada serbest duran bir lahdin etrafının küçük düzensiz taşlardan oluşan bir duvarla çevrili olduğu görülür. Ön cephesinin açık olduğu görülen yapının ön köşe taşları bir kaide şeklinde profillendirilmiştir. Üst yapıya ait hiçbir iz yoktur. Benzer bir lahit ise kuzeybatı *nekropolis*inde tespit edilmiştir. Bunun da etrafı küçük düzensiz taşlardan oluşan bir duvarla çevrilidir ve bu lahdin anakayaya oyulmuş bir *hyposorium*a sahip olduğu görülmektedir (fig 10).

3.1.i. Lahitler Üzerindeki Bezemeler ve Yazıtlar

Kanytella'daki lahitlerin bir kısmının tekneleri ve kapakları üzerindeki bezemeler dönemlerinin ölü gömme geleneklerinin açıklanabilmesi için sağlayacakları bilginin yanı sıra tarihleme yapmak için kriter olmaları açısından önemlidirler. Yerleşimde, genellikle lahit teknelerinin ön yüzlerinin bezendiği anlaşılmaktadır, bazı lahitlerin ise kısa yan yüzlerinde de bezemeler görülebilmektedir. Bununla birlikte lahit teknelerinin arka yüzlerinin her zaman boş bırakıldığı görülür. Az sayıda lahit kapağı üzerinde bezemeler tespit edilmiştir. En çok karşılaşılan bezemeler, üzüm salkımı, sarmaşık yaprağı, sunak, yazıt ya da *tabula ansata* kabartmalarıdır. Bir örnekte ise kadın ve erkek büstü ile girland bezemesi tespit edilmiştir.

Lahitler üzerindeki bezemeler arasında en yaygın olarak görüleni sunaklardır. Sunaklar lahit teknesinin ön yüzünde ve teknenin sağına işlenmiş durumdadırlar. Bu sunaklarda gövdeden üstteki sunu tablasına ve alttaki kaide kısmına geçişlerin profillerle şekillendirildiği ve bu bölümlerin sunak gövdesinden daha geniş oldukları görülmektedir (fig 11). Bir örnekte, sunak bezemesi lahit teknesinin ön yüzünün ortasına yapılmıştır ve üstte bulunan sunu tablası yarım ay şekline sahiptir. Bu tip yarım ay bezemelerinin bölgedeki mezarlarda kullanımına ait kanıtlar vardır. Bölgedeki çalışmalarımızda üzerinde hilal bezemesi olan bir yuvarlak sunak tespit etmiş olmamız da benzer bir uygulamanın varlığına işaret eder. Antik Dönem'de, ruhun ölümden sonra gittiği yer olarak kabul edilmesi nedeniyle, tam ay ve yarım ay kullanımı mezar sembolizminde görülen bir bezemedir ve özellikle Küçük Asya'daki mezarlarda yarım ay sıklıkla görülür; bununla birlikte, ölümden sonraki hayatın bir sembolü olarak mı kullanıldığı yoksa tanrı Men'in sembolü olmasından dolayı mezarın tanrının koruması altında olduğunu göstermek amacını mı taşıdığı konusunda fikir belirtmek zordur (Wujewski 1991, 16). Çanakçı *nekropolisi*'ndeki bir lahit üzerindeki sunak kabartmasının lahdin kısa kenarına yapılmış olması ise dikkat çekicidir. Bölgedeki antik kentlerin *nekropolis*lerinde de çok sayıda lahit üzerinde sunak kabartması görmek mümkündür.

Kanytella'da sadece bir lahit üzerinde girland ve büst bezemelerinin bulunduğu tespit edilmiştir (fig 12a). Lahdin uzun yüzünde iki askı çelenginden oluşan bir girland bezemesi vardır ve bunlar arasına bir kadın ve bir erkek büstü yerleştirilmiştir. İki kısa yüzde de bir askı çelenginden oluşan girland bezemeleri vardır. Uzun yüzdeki girland çelenkleri ortada ve köşelerde boğa başıyla birbirine tutturulmuştur. Girland çelenklerinin uç kısımlarında üzüm salkımı bezemeleri görülür. Bununla birlikte, kısa yüzlerdeki girland çelenkleri arasına aslan başı yerleştirilmiştir. Üçgen lahit kapağının alınlık bölümünde ise bir Medusa başı yer almaktadır ve bunun muhtemelen mezarın

korunması amacıyla ve öbür dünyanın bekçiliğini yapması için buraya konulduğu düşünülmelidir.

Girland çelenklerinin aralarına iki büst yerleştirilmiştir. Soldaki figürün örtüye sarılmış bir kadın olduğu görülmektedir. Sağda ise *khimation* giymiş bir erkek figürü olduğu görülür. Her iki figürde de kol ve ellerin ayrıntıları izlenemez. Üzerinde girland, Medusa başı, rozet bezemeleri olan benzer örneklerin Elaiussa Sebaste ve Korykos *nekropolis*lerinde olduğu bilinmektedir. Adrassos'taki benzer bir örnekte, girland çelenklerinin birinin arasında bir kadın büstü olduğu görülür. Bir diğer lahit üzerinde de girlanların bir boğa başıyla birbirine bağlandığı görülür ve bir erkek büstü de bu lahit üzerinde yer almaktadır (Alföldi-Rosenbaum 1980, 32-33). Benzer örneklere Lykia'daki Andriake ve Kyaneai'da da rastlanır (Uğurlu 2003, 365). Lahit üzerindeki kadın büstünün benzer örnekleri, Silifke Müzesi'nde bulunan yuvarlak sunaklar üzerinde de görülür ve bu sunakların üzerlerindeki büstlerin stilistik özelliklerinden dolayı M.S. 3. yüzyıl, Severuslar Dönemi'ne tarihlenmeleri gerektiği önerilir (Kırdemir-Diler 2001, 71).

Kanytella'daki lahitler üzerinde tespit edilen bezemelerin lahit teknesi üzerinde yer almasına karşın, bir örnekte lahit kapağının üzerinde çapraz duran bir çift el bezemesi olduğu görülür. Mezar stelleri üzerinde görülen el betimlemelerinin mezara zarar vereceklere yönelik bir laneti ya da mezarda yatan kişinin bir cinayete kurban gitmesi sebebiyle katile yönelik bir laneti sembolize ettiği önerilir, apotropeik olarak ise doğal olmayan yollarla ölenlerin ruhlarına karşı bir korumayı sembolize ettiği düşünülür (Wujewski 1991, 44). Benzer örnekler Palmyra'daki adak altarları üzerinde de sıklıkla görülür ve M.S. geç 2 - 3. yüzyıla tarihlenmeleri Kanytella lahitleri için önemlidir (Colledge 1976, 137).

Farklı bezemelerin lahitler üzerinde birlikte görüldükleri de tespit edilmiştir. Yazıtla birlikte bir sunak bezemesinin sıklıkla kullanıldığı görülür. *Tabula ansata* ve sunak bezemesinin birlikte kullanıldığı örnekler de vardır (fig 11). Bir örnekte, yazıtla ve sunakla birlikte, lahit teknesinin her iki köşesinde birer sarmaşık yaprağının kullanımı görülür. Kanytella'daki lahitler üzerinde diğer bezemelerle birlikte ya da tek başına kullanılan bu tür basit dekoratif bezemeler de tespit edilmiştir. Bunlar arasında sıklıkla küçük bitkisel ya da geometrik rozetler ve lahitlerin ön yüzlerinde köşelere yapılmış sarmaşık yaprağı bezemeleri yer alır. Ayrıca bazı çelenk bezemeleri lahitler üzerinde görülür. Çelenk motifinin kullanılmasının bölgedeki Roma etkisiyle bağlantılı olduğu ve genel olarak ölümsüzlük ve zaferi simgelediği düşünülür. Üzüm salkımı, sarmaşık yaprağı bezemelerine ise yerleşimdeki lahit tekneleri üzerinde sıklıkla rastlanır. Üzüm salkımı ve sarmaşığın her ikisi de Akdeniz coğrafyasının bitkileridir ve bölgedeki çok sayıda eser üzerinde bezeme elemanı olarak kullanımları bilinir. Üzümün gömü törenlerinde tören yiyeceği olması, her iki bitkinin Dionysos'un sembolleri olarak kabul edilmesi ve sarmaşığın sonsuz hayatı sembolize etmesinin yanı sıra bir

süsleme elemanı olması da bunların mezarlar ve mezar taşları üzerinde sıklıkla kullanılmasına yol açmıştır (Wujewski 1991, 49-50). Rozetler ise genellikle yuvarlak bitkisel ya da geometrik desenlere sahiptirler. Bu tip rozetlerin güneşi sembolize ettiği önerilir ve birçok kültürün özellikle mezar sanatında görüldüğü bilinir (Goodenough 1958, 191-197). Bazı lahitler üzerinde ise haç bezemesinin bulunması, bunların Hıristiyanlık Dönemi kullanımlarına işaret eder.

Kanytella'da lahitler üzerinde yazıtlar da görülmektedir. Yazıtların çoğu doğa şartlarından dolayı zarar görmüştür. Bölge örneklerinin genelinde olduğu gibi bunların da mezar sahibinin mesleği, mezara gömülecek kişiler, mezarı yaptıranlar ve mezara zarar verecek olan kişilerin uğrayacağı cezalar hakkında bilgi verdiği görülmektedir. Yazıtlar sıklıkla lahit teknesinin ön uzun yüzünde yer alırlar. Bazı örneklerde teknenin bütün yüzü yazıyla kaplanmıştır, bazı örneklerde ise lahit teknelerinin üzerindeki *tabula ansata*ların içinde bu yazılar tespit edilmiştir. Kanytella'daki araştırmalarımızda, lahit tekneleri üzerinde çok sayıda *tabula ansata* bezemesinin varlığı da saptanmıştır ve bunların tamamının kulplu oldukları görülmektedir ve lahit teknesine kabartma şeklinde yapıldıkları anlaşılmaktadır (fig 11). Benzer örneklere bölgedeki Seleukeia (Himmelmann 1970, 4, fig.2) ve Adrassos'taki *nekropolis*'lerde de (Alföldi-Rosenbaum 1980, 35-36) rastlamak mümkündür ve buradaki örnekler M.S. 3. yüzyıla tarihlendirilmektedirler. Anazarbos'daki lahitler üzerinde de sıklıkla *tabula ansata* bezemeleriyle karşılaşılır ve antik kentteki lahitlerin ortak özellikleri arasında olduğu önerilen bu bezemenin üzerinde bulunduğu lahitlerin kullanımı için M.S. 2. ve 4. yüzyıllar arasındaki dönemler önerilir (Ergeç 2001, 395). Lykia'daki Andriake *nekropolisi*'nde bulunan çok sayıdaki lahit üzerinde de *tabula ansata* bezemesinin varlığıyla karşılaşılır. Balboura örneklerinde ise dikdörtgen panel içinde kulplu *tabula ansata*'ların varlığı bölge örnekleriyle büyük benzerlik gösterir ve üzerinde yazıt olan örneklerin M.S. 2. ve 3. yüzyıllara ait olduğu önerilir (Money 1990, 42).

Bölgedeki lahitlerin tarihlemeleri üzerine bazı görüşler bulunmaktadır. Bunlar, lahitlerin genel olarak bölgede M.S. 2. yüzyıl ve sonrasında görülmesi fikriyle desteklenir. Ayrıca, lahitler üzerindeki bezemeler de önemli tarihleme kriterleridir. Elaiussa Sebaste'deki üzerinde büst bulunan lahit örnekleri için M.S. 2. yüzyıl ortasıyla 3. yüzyılın ilk yılları önerilmektedir (Schneider 2003, 268). Girlandların üzerine yerleştirilen küçük boyutlu büstlerin varlığı Roma sanatında bilinmektedir. Lahitler üzerindeki girlandlar da tarihleme kriteri olarak kullanılır ve girlandlı lahitlerin üretiminin M.S. 2. yüzyılın ortalarında başladığı önerilir (Koch 2001, 165; Koch-Sichtermann 1982, 499 vd.). Adrassos'taki lahitler üzerinde yer alan büstlerden yola çıkarak girlandlı lahitler için M.S. 3. yüzyılın ilk yarısı önerilmektedir (Alföldi-Rosenbaum 1980, 34). Üzerlerinde sunak bezemesi bulunan lahitlerin ise bölgede Roma Dönemi'nde kullanıldıklarına dair kanıtlar vardır. Korykos *nekropolisi*'ndeki girlandlı

lahdin, üzerindeki sunak betimlemesi sebebiyle M.S. 2. yüzyılın sonuna ya da 3. yüzyılın başlarına tarihlenmesi gerektiği önerilir (Machatschek 1967, 46). Benzer şekilde, Elaiussa Sebaste'deki lahitler üzerindeki uzatılmış dikdörtgen şeklindeki *tabula ansata*ların M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısının bir özelliği olduğu ve bunların Iustinianus Dönemi'ne kadar kullanıldığı önerilmektedir. Akdeniz dünyasında bezemeli lahitlerin özellikle M.S. 2. ve 3. yüzyıllarda önemli bir endüstri haline geldiğinin bilinmesi de Kanytella lahitlerinin tarihlendirilmesi için önemlidir (Kleiner 1987, 81). Ayrıca, lahitler üzerinde yer alan yazıtların da benzer tarihlere işaret etmeleri yerleşimdeki lahitlerle ilgili tarihleme kriteri olması açısından önemlidir.

Elde edilen veriler, Kanytella'da lahitlerin M.S. 2. yüzyıl ortalarından itibaren görülmeye başladıklarını ve M.S. 3. yüzyıl boyunca da kullanımlarının olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, Kanytella'daki Roma Dönemi lahitlerinin Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde de kullanımlarının devam ettiği anlaşılmaktadır.

3.2. Mezar Evleri ve Mezar Odaları

Kanytella'da mezar evleri de tespit edilmiştir. Bu örneklerden bazıları daha önceki çalışmalarda ele alınmıştır. Antik yerleşimdeki çalışmalar kapsamında yeni örnekler de tespit edilmiştir. Yerleşimdeki mezar evleri, düzensiz küçük taşlar ve harç dolgu kullanılarak inşa edilmiş yapılardır. Genellikle dörtgen plana sahiptirler ve içlerinde tonoz bulunur. Bu tür mezarların tonozları, üzerleri dolguyla kaplı olduğu durumlarda dıştan kübik bir forma sahiptirler. Bazı örneklerde ise çatının üçgen görünümlü olduğu ve üzerlerinin ince bir tabaka harç ile kaplı olduğu görülür. Özellikle vurgulanmış bir giriş kapısına sahiptirler ve mezar odasında duvara monte edilmiş, konsollarla taşınan taş mezar yatakları bulunur. Bununla birlikte, önlerinde bir avlu ya da ön oda tespit edilmemiştir. Yeni tespit edilen mezar evlerinden biri obruğun güney doğusunda yer almaktadır (fig 13a). Buradaki mezar evi 3,70 - 3,80 m. ölçülerindedir ve 3,60 m. yüksekliğe sahiptir, küçük taşlardan inşa edilmiştir ve içte tonozlu bir üst yapıya sahiptir. Bununla birlikte, çatının üçgen görünümlü olduğu ve üzerlerinin ince bir tabaka harç ile kaplı olduğu görülür. Mezar evinin girişinde ise kapı lentolarının varlığı görülür ve girişin özellikle vurgulanmak istendiği anlaşılır. Mezarın içinde taş mezar yataklarını taşıyan konsollar vardır. Bunlar mezarın duvarına monte edilmişlerdir ve duvarın dışına çıktıkları görülmektedir. Bu konsolların mezarın üç duvarında da yer almaları üç mezar yatağının varlığına işaret eder. Benzer bir diğer örnek de obruğun güneyinde yer almaktadır (fig 13b). Bu mezar evinin düzgün kesilmiş bir sıra blok taştan oluşturulan bir platform üzerinde yükseldiği görülür. Diğer örnekten farklı olarak dış cephesi düzgün kesilmiş bir sıra blok taşla kaplıdır ve bu

haliyle daha fazla tapınak mezara benzer. Mezar evinin içinde ise duvarlara monte edilmiş konsollar ve bunların üzerinde taş mezar yatakları yer almaktadır. Tonozun üzeri dolguyla kaplı olduğu için dıştan kübik bir forma sahiptir. Bununla birlikte, üst yapının kısmen tahrip olduğu görülmektedir. Yapının ön cephesinde bir de alınlığa sahip olduğu, yerdeki bir alınlık parçasından anlaşılmaktadır.

Yerleşimde mezar evlerinin daha küçük modelleri olan mezar odaları da tespit edilmiştir. Kullanılan duvar teknikleri açısından mezar evleriyle yakın benzerlik göstermelerine karşın, sadece bir mezarın sığabileceği ebatlara sahip olmaları ve mezar evleri kadar yüksek olmamaları açısından farklılık taşırlar. Yerleşimde üç yeni örneği tespit edilen bu tip mezarlardan ikisi beşik tonozlu bir üst yapıya sahiptir, bir örnekte ise üst yapının büyük dikdörtgen bloklardan oluştuğu görülür. Kuzey *nekropolis*te tespit edilen örnek küçük kesme taşlardan inşa edilmiştir ve bir anakaya platform üzerinde yer alır (fig 14). Korunmuş bölümleri tonozlu bir üst yapılanmaya işaret eder ve muhtemelen üst yapısı bir dolguya sahiptir. Mezarın girişi güney yöndedir ve küçük bir kare açıklıktan oluşmaktadır. Girişin önünde, anakaya üzerine yapılmış bir sunak kabartmasının varlığı görülmektedir. Bir diğer örnek ise güney *nekropolis*te tespit edilmiştir. Bu mezarın da diğer örnekler gibi küçük kesme taşlardan inşa edildiği görülür. Sahip olduğu 1 m. kalınlığındaki duvar ise dikkat çekicidir. Bununla birlikte, üst yapısının büyük dikdörtgen bloklardan oluşması bir farklılık olarak ortaya çıkar. Üçüncü örnek ise Çanakçı *nekropolisi*nde tespit edilmiştir. Kanytella'da tespit edilen örnekler, yaklaşık 3 x 2.70 m. ölçülere sahiptirler ve 1,50 m. yüksekliktedirler. İçlerindeki mezar odası ise genellikle 0,70 ya da 0,80 m. lik bir kapı açıklığına ve 0,80 m. lik kapı yüksekliğine sahiptir. Elaiussa Sebaste ve Korykos *nekropolis*lerinde az sayıda bu tip mezar örneği bilinmektedir.

Yerleşimde, bölgedeki antik kentlerde örnekleri bilinen sandık tipli bir mezar da tespit edilmiştir. Güney *nekropolis*te bulunan bu örnek, sahip olduğu 2,30 x 1,60 m. ebatları ve 1,60 m. yüksekliği ile ince uzun küçük bir mezar evi görünümündedir (fig 15). Duvarlarının inşa tekniği de yerleşimdeki mezar evleriyle büyük benzerlik gösterir. Küçük kesme taşlarla oluşturulan dış duvarın içinde küçük bir tonoz içermektedir ve üst dolgusunun tahrip olduğu anlaşılmaktadır. Bu tip mezarların dikdörtgen bir tabana ve yarı silindirik bir çatıya sahip oldukları, üstlerinin ise harçla kaplı olduğu görülür. Bunların zeminleri aynı zamanda bir tabut işlevi de görür, Kanytella örneğinin üzerinde ise tonozlu bir yapılanma vardır. Zemindeki boşluk 0,40 x 0,40 m. ebatlarındadır.

Bu alanda bulunan bir mezar evi, bir mezar odası ve bir sandık mezarın yanında ise iki yuvarlak sunak tespit edilmiştir. Biri oldukça sağlam durumda olan bu tip sunakların, bölgedeki mezarlarla birlikte kullanıldıkları ve genellikle mezarların yanında anakayaya oyularak oluşturulan bir platform üzerinde yer aldıklarına dair tespitler yapılmıştır.

3.3. Tapınak Mezarlar

Yerleşimde dört tapınak mezarın varlığı bilinir ve bunlardan üçü daha önceki araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bir örnek ise yeni tespit edilmiştir ve bu diğer örneklerin aksine oldukça tahrip olmuştur (fig 16). Bu mezar, yerleşimin kuzeybatı yamaçlarındaki *nekropolis*te yer almaktadır. Bugün sadece yer seviyesinde planı izlenebilen mezar 8,30 x 5,30 m. boyutlarındadır. Mezara ait iki sütun başlığı tespit edilmiştir ve bunlar detaylandırılmamış Korint başlıklarıdır. Gerek sütun başlıkları gerekse tespit edilen kaidenin *plaster* oldukları anlaşılmaktadır. Kalıntılar arasında mezarın platformuna ait olması muhtemel profilli bloklar da tespit edilmiştir. Yoğun tahribat sebebiyle mezarın üst yapısı hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmak mümkün değildir. Bununla birlikte, mezarın sahip olduğu ölçülerin, bölgedeki benzer tapınak mezarlarda olduğu gibi büyük olması, üstünün tonozlu bir yapılanmaya sahip olduğuna işaret eder. Mezarın yıkıntıları arasında bir lahit teknesi ve bir lahit kapağı da tespit edilmiştir. Bu durum, mezarın içerisinde lahit teknesinin bulunduğunu göstermektedir. Lahit kapağı üzerinde yer alan kurdeleli çelenk kabartması dikkat çeker. Bunun iki yanında ise muhtemelen başak kabartması yer almaktadır.

Mezarın tahrip görmüş olması tarihleme kriteri elde etmeyi zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, sahip olduğu *plaster* başlıkların detaylandırılmamış Korint başlıkları olması önemlidir. Dar ve uzun *acanthus* yapraklarına sahip bu tür başlıkların Kilikia bölgesinde M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısından sonra yoğun olarak görülmesi ve birçok örneğin M.S. 2. yüzyıl ikinci yarısı - 3. yüzyıl başlarına tarihlenmesi (Kaplan 2006, 98) Kanytella'da yeni tespit edilen tapınak mezar için de benzer bir tarih önerisinde bulunmayı kolaylaştırmaktadır.

Yeni tespit edilen bu tapınak mezarın örnekleri Kanytella'da vardır ve bunların sahip oldukları özellikler yeni örnek için de açıklayıcı olabilir. Daha önceki yayınlarda ele alınan T6 mezarı (Aba'nın mezarı olarak da adlandırılan mezar) alçak bir podyum üzerinde yer almaktadır ve ön cephesinde tonozlu bir girişi vardır (fig. 17). Tonoz ve çatı arasında da dolgu malzemesi içerir. Mezar anıtı 7,06 x 8,63 m. platform ölçülerine, 3,85 m. kemerli niş genişliğine ve 7,70 m. yüksekliğe sahiptir. Mezarın dört köşesinde Korint *plaster* başlıkları yer almaktadır. Başlıklar bölgede görülen tarzda basittirler. Üç *fascia*lı arşitrav, S-profilli bezemesiz bir friz alanı vardır. Mezarın içinde, duvarlara yerleştirilmiş taş mezar yataklarının varlığı görülür. Bu mezarın kapısının üzerindeki yazıta göre, mezar Aba adlı bir kadın tarafından, kendisi ve kocası Arios adına yaptırılmıştır (Strubbe 1997, 264, no.390; Heberdey-Wilhelm 1896, 54, no.123).

Yerleşimdeki bir diğer iyi korunmuş tapınak mezar ise T12 olarak adlandırılmaktadır (fig 18). Tonozlu girişe sahip olan bu tapınak mezar, 7,10 x 5,40 m. platform ölçülerine sahiptir ve yaklaşık olarak 4,5 m. yüksekliğine kadar korunmuştur. Sahip olduğu mezar odasının tasarlanması açısından farklılık gösterir. İki katta toplam sekiz mezar yatağı vardır ve alt kattakiler anakayaya oyulmuşken, üst kattakiler taş plakalar şeklindedir. Yapının girişi üzerindeki izlenebilen arşitrav bloğu üç *fascia*'lıdır ve bir kornişe sahiptir.

Kanytella'daki bir diğer iyi korunmuş mezar ise kuzey *nekropolis*teki *tristylos prostylos* tapınak mezardır (fig 19). Önünde üç adet sütun bulunan bu mezar anıtının, platform olarak kullanılan anakaya üzerine oturduğu görülmektedir. İnşasında büyük blok taşlar kullanılmıştır ve altı büyük blok taşla oluşturulmuş çatı kaplamasına sahiptir. Güneydoğu cephesi üç sıra taşla oluşturulmuşken, güneybatı cephesinde dört sıra taş kullanılmıştır. Mezarın önündeki üç sütunun gövdelerinin üç parça halinde yapıldığı görülür. Ortadaki ve sağdaki sütun kaidelerinin ise anakayadan şekillendirildiği anlaşılır. Sütunların üzerinde ise düz bir arşitrav bloğu yer almaktadır ve bunun üstü profillendirilmiştir. Bu profilli arşitrav blokları mezarın dört kenarında da devam eder. Mezarın ön ve arka köşelerinde ise yapımında kullanılan blok taşların *plaster* sütun şeklinde işlendiği görülür. Sütun başlıkları yuvarlak *echinus* ve kare *abacus*'lu Dor tarzındadır. Mezarın beşik tonozlu bir çatıya sahip olduğu önerilir. Bu mezar anıtının, bölge örneklerinden yola çıkarak bir alınlığa sahip olduğu düşünülmelidir. Yapı, kare bir mezar odasına sahiptir.

Tapınak mezarların, M.S. 2. yüzyıldan itibaren Roma'nın podyumlu tapınaklarını model alarak, önceki gelenekteki *heroum*larının yerini aldığı ve Romanizasyonun bir kanıtı olarak birçok bölgede örneklerinin görüldüğü önerilir (Cormack 1997, 145). Kanytella'daki tapınak mezarların tarihlenmesi konusunda tartışmalarla birlikte öneriler de bulunmaktadır. T6 mezarı için, gerek üzerindeki yazıttan gerekse de bölgedeki diğer mezarlardan yola çıkarak M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısı tarih olarak önerilmektedir (Cormack 2004, 235; Machatschek 1967, 109; Schneider 2003, 266; Durukan 2009, 348). Benzer şekilde, T12 mezarı için sahip olduğu özellikleri açısından M.S. 2 - erken 3. yüzyıl tarihleri önerilmektedir (Durukan 2009, 366; Durukan 2005, 117). *Tristylos prostylos* tapınak mezarın tarihlemesi konusunda görüş ayrılıkları vardır. Machatschek mezarın sahip olduğu karakterden dolayı daha erkene tarihlenmesi gerektiğini önerirken, Cormack, mezar için M.S. geç 3. yüzyıl tarihini önermektedir (Machatschek 1967, 116-117, Taf.56, Abb.71; Cormack 2004, 236).

3.4.Kaya Mezarları

Yerleşimde kaya mezarlarına ait örnekler de vardır ve bunların tamamının yerleşimin batısındaki Çanakçı *nekropolisi*nde olduğu tespit edilmiştir. Bu *nekropolis* Machatschek tarafından N8 olarak adlandırılmıştır ve dokuz kaya mezarının olduğu belirtilmektedir, ancak gerçekleştirdiğimiz yeni araştırmalar bu bilginin eksik olduğunu ortaya koymuştur (Machatschek 1967, 29, Taf.11). Buradaki çöküntü alanın yamaçlarında on sekiz kaya mezarı tespit edilmiştir. Bunların on üçünün, topografyanın izin verdiği ölçüde güney yamaçda yan yana yapıldıkları görülür. Bunlar basit kaya mezarlarıdır ve bir ön cephe bezemesine sahip değillerdir. Bununla birlikte, mezarların üzerlerine ve yanlarına çeşitli şekiller içerisinde yazı ve kabartmalar yapılmıştır (fig 20). Mezarlar girişlerinin önünde özel bir *porticus* içermezler. Güney yamaçtaki on üç mezar arazinin izin vermesi nedeniyle yaklaşık olarak aynı seviyede yapılmışlardır ve önlerinde ortak bir ulaşım yolu vardır. Mezarların kapıları ise anakayaya oyulan mezar odasının ortasına açılmıştır. Kapılar kare formdadırlar, sahip oldukları yaklaşık olarak 0,50 m. kalınlığın ise bir kapak taşı yerleştirilmesi için kullanıldığı anlaşılmaktadır . Mezarlarda *in situ* durumda kapı taşı tespit edilmemiştir, bununla birlikte, bazı kapı taşlarının mezarların önünde bulundukları görülmektedir. Mezarların ölçüleri de farklılık gösterir. En küçük mezar 1,30 x 1,70 m. ölçülerinde ve 1 m. yüksekliğindedir. En büyük örnek ise 3,50 x 4,25 m. ölçülerindedir ve 2 m. yüksekliğe sahiptir. Lykia örneklerinden farklı olarak, bu kaya mezarlarının önünde bir stel yerleştirmek için kullanılan yuvalar yoktur.

Mezarların içlerindeki odalar kareye yakın forma sahiptirler ve çatıları düz ya da hafif yuvarlak yapılmıştır. Mezarların içlerinde çoğunlukla mezarın üç duvarına açılmış *arcosolium*lar içinde anakayadan yükseltilmiş yataklar bulunmaktadır. Bazı örneklerin içinde ise *arcosolium* yoktur. Bunlarda anakayaya oyularak yükseltilmiş yataklar vardır. Kaya mezarında genellikle üç yatağın varlığı görülür. Sadece bir mezar içinde yedi yatağın varlığı saptanmıştır. Bunlardan üçü duvarlara açılmış *arcosolium*'lar içindedir, diğer dördü yerde anakayaya oyulmuş yataklardır ve bunların baş kısımları hafifçe yükseltilerek bir yastık görünümü sağlanmıştır. Bazı mezar odalarının girişinde ise iki basamaklı bir merdivenin anakayadan oyulduğu görülür. Kaya mezarlarının tamamına yakınının içinde girişin önünde yere oyulmuş dikdörtgen çukurlar bulunur. Bazı örneklerde basamaklar doğrudan bu çukurlara iner. Çanakçı *nekropolisi*nde, dört önü açık kaya mezarı da tespit edilmiştir. Bunların içinde serbest duran lahitlerin bulunduğu, mezarların önüne düşmüş şekilde tespit edilen lahit örneklerinden anlaşılmaktadır.

Bu tür mezarların, Geç Hellenistik Dönem'den Erken Bizans Dönemi'ne kadar kullanımda oldukları bilinmekle birlikte, Kanytella'daki kaya mezarlarının üzerlerinde bulunan kabartmaların

stilistik gelişimleri ve yazıtlar, yerleşimdeki mezarların yapıldıkları tarihler hakkında ayrıntılı bilgi sağlarlar. İki mezar üzerindeki yazıt bunların M.S. 1. yüzyılda yapıldıklarına işaret eder, bununla birlikte tespit edilen yazıtlardan biri, mezarın M.S. 2. yüzyıla ait olduğunu gösterir (Hicks 1891, 230, no. 10; Heberdey-Wilhelm 1896, no.133, 134). Mezarlar üzerindeki kabartmaların sahip oldukları stilistik özellikleri de bu tarihleri destekler ve bunların M.S. 1. ve 2. yüzyılın özelliklerini taşıdığı önerilir (Durugönül 1989, 92).

3.5. Exedra Mezar Anıtı

Kanytella'da obruğun kuzeyinde bulunan yarım daire formlu yapının, sahip olduğu plan özellikleri açısından bir *exedra* mezar anıtı olduğu anlaşılmaktadır (fig 21). Bölgede bu plana sahip başka bir örnek bilinmemesi yapının önemini artırır. Yapı 4 m. yarıçapında yarım daire şeklindedir ve üç basamaklı bir platform üzerine oturmuştur. Zemini taş döşeli podyum üzerine, kaide olarak kullanılan yarım daire şeklinde bir sıra kesme taş blok yerleştirilmiştir. Bu bloklar dışa doğru yaklaşık 0,40 m. çıkıntı yapmaktadır ve burada muhtemel bir oturma sırası yaratmaktadır. Bunların üzerinde ise, farklı kalınlıklara sahip 1 m. yüksekliğinde kesme blok taşlar durmaktadır ve bunların üstlerinin S-profile sahip olduğu görülür. Yapının, doğu ucuna, Geç Antik Dönem'de bir mekan eklendiği ve yapının kullanımının devam ettiği görülmektedir. Yapının ön cephesinde, platformun ilk taşında bir sarmaşık filizinin kabartma olarak yer aldığı görülür. Bu tip sarmaşık bezemelerinin mezarlarda görüldüğü ve sonsuz hayatı sembolize ettiği bilinir. Çoğunlukla Geç Antik Dönem mezarlarında resmedildiği önerilen bu betimleme, sembolik anlamının yanı sıra süsleme olarak da mezarlarda kullanılmıştır (Wujewski 1991, 50).

Yarım daire şeklindeki formu, yapıyı oluşturan blokların ön yüzlerinin profillerle şekillendirilmesi, kaide olarak kullanılan blokların bir oturma basamağı şeklinde profillendirilmesi ve anıta basamaklı bir girişin olması yapının içinin kullanıldığına işaret eder ve bu özellikler işlevsel ve form olarak yapının sahip olduğu *exedra* özellikleri olarak ortaya çıkar. Bu yapının yerleşimdeki Kuzey *nekropolis*te bulunması ise bunun bir mezar anıtı olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Bu tip yapıların Roma *nekropolis*lerinin başlangıç noktalarında yer aldıkları önerilir (von Hesberg 1992, 167) ve Lykia'daki benzer örnekler bu tip mezar anıtlarının Anadolu'daki varlığını gösterir (Aktaş 2008, 243, 245). Patara örneklerinde, *exedra*nın arkasındaki bir *hyposorium* üzerinde lahdin yer alması bu tip mezarların kullanım şeklini göstermesi açısından önemlidir ve yerleşimde çok sayıda *hyposorium*lu mezar tespit edilmesi de bu uygulamayı olası kılmaktadır. Yapının Geç Antik Dönem'de tekrar kullanılması sebebiyle orijinal durumunu ve lahitleri tespit etmek mümkün olmamakla birlikte,

Kanytella'daki mezarda da benzer örneklerden yola çıkarak lahdin/lahitlerin *exedra*'nın arkasında yer aldığı düşünülmelidir. Bununla birlikte, Lykia örneklerinde görülen, lahdi doğrudan *exedra*nın duvarı üzerine yerleştirme uygulaması, Kanytella'daki *exedra*nın duvar kalınlıklarının azlığı sebebiyle olası değildir. Yapının yarım daire şekli, önünde bir alan sağlamıştır. Ön cephedeki duvar profilleri ve oturma basamaklarının varlığı burasının muhtemelen adaklar ve ölü seremonileri için kullanıldığına işaret eder. Benzer şekilde, bölgedeki, Adamkayalar olarak adlandırılan alandaki kutsal alanda bulunan ve anakayaya oyulmuş olan *exedra* ve önündeki oturma basamakları, bölgedeki *nekropolis* ve kutsal alanlarda bu yapı tipinin tercih edildiğine işaret eder.

Yapının tarihlenmesiyle ilgili arkeolojik veri yoktur. Bu sebeple benzer örnekler ve yerleşimdeki diğer arkeolojik verilerin yardımıyla tarihleme önerilerinde bulunmak mümkün olacaktır. Patara'daki *exedra* mezarlar için M.S. 2. yüzyıl ortası - M.S. 3. yüzyıl sonu arasındaki dönem tarih olarak önerilir (Aktaş 2008, 248). Ayrıca, imparatorluğun doğusundaki Roma *nekropolis*lerinde *exedra*ların M.S. 2. ve 3. yüzyıllarda yaygın olarak görüldüğü de önerilir. Kanytella'nın da sahip olduğu diğer mezarlar için benzer bir dönemin öneriliyor olması paralelliğe işaret eder.

Genel Değerlendirme ve Öneriler

Bu proje yukarıda da açıkça belirtildiği üzere, yapılan yeni tespitler ışığında Kanytella'daki *nekropolis*leri ve bunların içindeki farklı tiplerdeki mezarları bir bütün halinde ele almayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Kanytella antik yerleşiminde ayrıntılı incelemeler gerçekleştirilmiş ve hedeflenen amaca ulaşılmıştır. Bu kapsamda, yerleşimin sahip olduğu mezar tipleri, bunların yerleşim içerisindeki dağılımları, bölgedeki diğer yerleşimlerle benzerlikleri ve sahip oldukları tarihleme özellikleri ele alınmıştır.

Yapılan çalışmalarla, yerleşimin çevresinin *nekropolis* olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yerleşimi çevreleyen alanlarda dört farklı *nekropolis*in varlığı görülür. Bunlardan en büyüğü yerleşimin kuzeyindeki teraslara yayılmış olan *nekropolis*tir ve burası yaklaşık olarak 4.5 ha alanı kaplamaktadır. Gerek kuzey gerekse de kuzey batı ve güney doğuda yeralan *nekropolis*lerde çok sayıda yeni mezar tespit edilmiştir. Çanakçı ise yerleşimdeki en erken tarihli mezarların bulunduğu *nekropolis*tir. Burada çok sayıda kaya mezar bulunmaktadır.

Yapılan çalışmalar, kısıtlı sayıdaki önceki çalışmaların düzeltilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Yeni tespitlerimiz, daha önceki araştırmacıların belirttiğinin aksine yerleşimde iki değil dört *nekropolis* alanı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, önceki çalışmalarda belirtilenlerden daha fazla sayıda mezarın varlığı tespit edilmiş ve bilinmeyen çok sayıda mezar kayda geçirilmiştir. Ayrıca, bölge mezar tipolojisi içerisinde yeralmayan yeni tipler tespit edilmiş ve bu çalışma içerisinde yer verilmiştir.

Projenin amacı doğrultusunda tespit edilen mezarlar tipolojik olarak gruplanmış ve incelemeleri gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, yerleşimde beş mezar tipinin varlığı tespit edilmiştir. Kanytella'daki en yaygın mezar grubu lahitlerdir. Bunlar arazideki duruşlarına göre; *hyposorium*lu, podyumlu, serbest duran lahitler, kaya lahitleri ve *chamosorium*lar olmak üzere çeşitlilik göstermektedirler. Bunların profillerinin özenli işlendiği ve tümünün yerel kireçtaşı kullanılarak yapıldığı görülür. Bu lahitlerin çoğunluğunun kesme blok taşlardan oluşan podyumlar üzerine yerleştirildikleri tespit edilmiştir. Bazı durumlarda, düzleştirilmiş bir anakaya ile oluşturulmuş podyuma sahip örnekler de vardır. Bazı durumlarda lahitlerin altlarında bir mezar odasının varlığı görülür. Bu tip *hyposorium*lu lahitlerde lahit mezar odasının üzerinde yer alır. Yapılan çalışmalarda, farklı mimarisi ve boyutlarıyla dikkat çekici *hyposorium*lu lahit örneklerinden biri, obruğun kuzeyinde yeni tespit edilmiştir (fig 6). Buradaki mezar yaklaşık 3 m. yüksekliğe sahiptir ve 5,80 x

5,50 m. ölçülerindeki bir platform üzerinde yer almaktadır. Antik yerleşimde etrafı duvarla çevrelenmiş lahitlerle de karşılaşılmaktadır. Bu uygulamaya bölgedeki diğer önemli *nekropolis*lere sahip Korykos ve Elaiussa Sebaste'de de rastlanması, bunun bölgede yaygın bir uygulama olduğuna işaret eder.

Antik yerleşimdeki lahitler üzerinde rastlanan çeşitli bezemeler ise gerek ölü gömme geleneklerinin açıklanabilmesi gerekse de lahitler için tarihleme kriteri yaratması açısından önemlidir ve çalışma kapsamında bu bezemeler de incelenmiştir. Yerleşimde, genellikle lahit teknelerinin ön yüzlerinin bezendiği anlaşılmaktadır, bazı lahitlerin ise kısa yan yüzlerinde de bezemeler görülebilmektedir. En çok karşılaşılan bezemeler, üzüm salkımı, sarmaşık yaprağı, sunak, yazıt ya da *tabula ansata* kabartmaları olmaktadır. Bir örnekte ise kadın ve erkek büstü ile girland bezemesi tespit edilmiştir.

Kanytella'da tespit edilen bir diğer mezar tipi ise "mezar evleri" ve bunların daha küçük modelleri olan "mezar odaları" dır. Mezar evleri genellikle dörtgen plana sahiptirler ve içlerinde tonoz bulunur. Özellikle vurgulanmış bir giriş kapısına sahiptirler ve mezar odasında duvara monte edilmiş, konsollarla taşınan taş mezar yatakları bulunur. Mezar odaları ise, kullanılan duvar teknikleri açısından mezar evleriyle yakın benzerlik göstermelerine karşın, sadece bir mezarın sığabileceği ebatlara sahip olmaları ve mezar evleri kadar yüksek olmamaları açısından farklılık taşırlar.

Yerleşimde dört tapınak mezarın varlığı bilinir ve bunlardan üçü daha önceki araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bir örnek ise yeni tespit edilmiştir. Tapınak mezarların, M.S. 2. yüzyıldan itibaren Roma'nın podyumlu tapınaklarını model alarak, önceki gelenekteki *heroum*'larının yerini aldığı ve Romanizasyonun bir kanıtı olarak birçok bölgede örneklerinin görüldüğü önerilir ve Kanytella'daki tapınak mezarların tarihlenmesi yerleşimin gelişim sürecinin değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu tartışmalara yukarı da yer verilmiştir.

Yerleşimin batısındaki geniş çöküntü alan Çanakçı olarak bilinen *nekropolis* alanına ev sahipliği yapar. Burada yaptığımız incelemelerde on sekiz kaya mezarın varlığını tespit ettik. Bunlar basit kaya mezarlarıdır ve mezarların üzerlerine ve yanlarına çeşitli şekiller içerisinde yazı ve kabartmalar yapılmıştır (fig 20). Mezarların içlerindeki odalar kareye yakın forma sahiptirler ve çatıları düz ya da hafif yuvarlak yapılmıştır. Mezarların içlerinde çoğunlukla mezarın üç duvarına açılmış *arcosolium*'lar içinde anakayadan yükseltilmiş yataklar bulunmaktadır. Bazı örneklerin içinde ise *arcosolium* yoktur. Bunlarda anakayaya oyularak yükseltilmiş yataklar vardır.

Yerleşimde tespit tettiğimiz son bir tip ise *exedra* olarak adlandırdığımız yarım daire formlu mezar anıtıdır. Bölgede bu plana sahip başka bir örnek bilinmemesi yapının önemini artırır ve bu

yapıyı farklı bir mezar tipi olarak değerlendirmemize imkan sağlar. Yapı 4 m. yarı çapında yarım daire şeklindedir ve üç basamaklı bir platform üzerine oturmuştur. Yapının ön cephesinde, platformun ilk taşında bir sarmaşık filizinin kabartma olarak yer aldığı görülür. Bu tip sarmaşık bezemelerinin mezarlarda görüldüğü ve sonsuz hayatı sembolize ettiği bilinir. Yarım daire şeklindeki formu, yapıyı oluşturan blokların ön yüzlerinin profillerle şekillendirilmesi, kaide olarak kullanılan blokların bir oturma basamağı şeklinde profillendirilmesi ve anıta basamaklı bir girişin olması yapının içinin kullanıldığına işaret eder ve bu özellikler işlevsel ve form olarak yapının sahip olduğu *exedra* özellikleri olarak ortaya çıkar. Bu yapının yerleşimdeki Kuzey *nekropolis*te bulunması ise bunun bir mezar anıtı olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

Mezarların değerlendirilmesi sonucunda elde ettiğimiz tarihleme kriterleri, bize antik yerleşimin gelişim süreci ve karakteri hakkında ayrıntılı bilgi sağlamaktadır. Buna göre, yerleşimdeki en erken mezarlar, batıdaki Çanakçı *nekropolis*inde yeralmaktadır. Burada tespit edilen kaya mezarların üzerlerinde bulunan kabartmaların stilistik gelişimleri ve yazıtlar, yerleşim hakkında önemli veriler sağlar. İki mezar üzerindeki yazıt bunların M.S. 1. yüzyılda yapıldıklarına işaret eder, bununla birlikte tespit edilen yazıtlardan biri, mezarın M.S. 2. yüzyıla ait olduğunu gösterir. Mezarlar üzerindeki kabartmaların sahip oldukları stilistik özellikleri de bu tarihleri destekler ve bunların M.S. 1. ve 2. yüzyılın özelliklerini taşıdığı önerilir. Bu durum, yerleşimde en azından M.S. 1. yüzyılda başlayan ve devam eden bir mezar mimarlığı geleneğinin varlığına işaret eder.

Yerleşimdeki lahitlerden elde edilen tarihleme kriterleri de bu sürecin devam ettiğini gösterir. Bölgedeki lahitlerin genel olarak M.S. 2. yüzyıl ve sonrasında görüldüğünün kabul edilmesi, Kanytella'daki lahitlerin benzer örneklerinin Dağlık Kilikia ve diğer bölgelerde 2-4. yüzyılar arasında varlıklarını tespit edilmesi, lahitler üzerindeki bezemelerin de benzer örnek ışığında özellikle 2 ve 3. yüzyıllara işaret etmesi, yerleşimde bu dönemlerde önemli bir büyümenin varlığını gösterir. Benzer şekilde, yerleşimdeki tapınak mezarlar üzerine yapılan tarihleme önerilerinin de bu tarihler arasında olması önem taşımaktadır. Bununla birlikte, Kanytella'daki Roma Dönemi lahitlerinin Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde de kullanımlarının devam ettiği anlaşılmaktadır.

Çalışmalar kapsamında, yeni mezar yapılarının tespit edilmiş olması da önemlidir ve proje önerisinde belirtilen amaçlar içerisinde yeralmaktadır. Bölgede daha önce örneği bilinmeyen *exedra* mezar anıtının tespit edilmiş olması dikkat çekicidir. Ayrıca çok sayıda yeni mezar ve mezar anıtları da yerleşimde tespit edilmiştir. Yerleşimdeki *nekropolis*lerde yapılan incelemelerin sonucu yaklaşık 120 adet mezar belgelenmiştir. Bunların çoğunluğunu lahitler oluşturmaktadır. Yerleşimde bugüne kadar bilinen T6, T12 ve *tristylos prostylos* tapınak mezar olarak adlandırılan üç tapınak mezar, sahip

oldukları özellikleri açısından daha önce çeşitli yayınlarda ele alınmışlardır. Bir tapınak mezar ise bu çalışmada yeni tespit edilmiştir. Yerleşimde mezar evleri de vardır ve bunların çoğu yeni tespitlerden oluşmaktadır. Yerleşimdeki, ayrıntılı bir belgeleme ve yayın çalışması daha önce yapılmamış olan zengin lahit koleksiyonu da ilk kez bu çalışmada kapsamlı şekilde ele alınmıştır.

Bu çalışmalar sırasında, proje önerisinde belirtilen diğer problemlere de yanıtlar aranmıştır ve bu durum projeyi yönlendirmiştir. Yapılan çalışmalardan elde edilen veriler, Kanytella'nın yerleşim karakteri hakkında sonuçlar elde edilmesine imkan tanımaktadır. Özellikle de, yerleşimin Roma Dönemi hakkında az kalıntının olması nedeniyle, mezarlardan elde edilen veriler yerleşimin tarihsel süreci ve Roma Dönemi iskanı hakkında önemli sonuçlar sağlamıştır. Kanytella, bulunduğu konum açısından Dağlık Kilikia sahilindeki Elaiussa Sebaste antik kentine çok yakındır. Yakınlardaki bir diğer antik yerleşim ise Korykos'tur. Bu iki kent *nekropolis*leriyle öne çıkarlar. Bunların sahip oldukları mezar çeşitliliği ve miktarı bölge tarihi için önemli veriler sağlar. Hellenistik Dönem'den başlayarak bu *nekropolis*lerde mezarların görülmesi ve Roma Dönemi'yle birlikte mezar tiplerinin çeşitlenerek sayılarının artması, Dağlık Kilikia'nın sahilinde Roma etkisini göstermesi açısından önemlidir. Bu etkinin sahilden 3 km. içeride yer alan ve Elaiussa Sebaste'nin yakınında bulunan Kanytella'da da görülmesi şaşırtıcı değildir ve mezar tipleri ve çeşitliliği açısından bu iki kentle olan benzerlik dikkat çekicidir.

Bölgedeki lahitler için M.S. 2. yüzyılla başlayan ve 3. yüzyılla devam eden bir sürecin önerilmesi, yerleşimdeki lahitler için tespit edilen tarihleme kriterlerinin de bu süreci desteklemesi önemlidir. Ayrıca, bölgede tapınak mezarların M.S. 2. yüzyıldan itibaren görülmeye başladıklarının önerilmesi ve yerleşimdeki örnekler için de M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısından başlayan ve 3. yüzyıl içlerine giden tarihlerin önerilmesi, Kanytella'da bu dönemlerde önemli bir imar etkinliğinin varlığına işaret eder; bu durum bölgenin tarihsel süreciyle de uyum içerisindedir. Bölgede, M.S. 2. yüzyılla birlikte imar etkinliklerinin arttığı, özellikle yol tamirlerine ve yeni yol yapımlarına ait kanıtların varlığından anlaşılır.

Yerleşimdeki mezar mimarlığının gelişimi hakkında da veriler elde edilmiştir. Her ne kadar yerleşimin Hellenistik Dönem iskanına ait kanıtlar bilinse de, bu döneme ait mezar tespit edilememiştir. Yerleşimde mezarlara yönelik en erken veri Çanakçı *nekropolis*inden gelir. Buradaki kaya mezarlarının, yerleşimdeki en erken mezarlar oldukları anlaşılmaktadır. Yerleşimde kaya mezarlarıyla başlayan, lahitler ve anıt mezarlarla devam eden bir mezar mimarlığının olduğu elde edilen verilerden anlaşılmaktadır. Yerleşimdeki mezarların, yerleşimin Geç Antik Dönemi'nde de kullanımının devam ettiği, bu dönem yerleşiminin *nekropolis*lerin etrafında gelişmesinden anlaşılmaktadır.

Bunun yanı sıra, Çanakçı *nekropolis*indeki yazıtların birinin içeriğinin bu mezarlar içindeki *kremasyon* gömüye işaret etmesi ise bu geleneğin Roma Dönemi'nde bölgedeki varlığını göstermesi açısından önemlidir. Kanytella'da mezarların yapıldıklarını düşündüğümüz bu tarihlerde, yerleşimin karakteri hakkında ayrıntılı bilgi sahibi değiliz. Buna karşın, T6 tapınak mezarı üzerindeki yazıtta Elaiussa Sebaste antik kentinin *khora*sındaki bir yerleşim olarak tanımlanmış olması önemlidir. Bu dönemde, obruk etrafında bir yerleşim ve *nekropolis*in geliştiği izlenebilmektedir. Bununla birlikte, burasının Hellenistik Dönem'de ve sonrasında bir kutsal alan olduğu yolundaki veriler yetersizdir. Kanytella'nın sahip olduğu kalıntılar, yerleşimin Hellenistik Dönem'e kadar giden geçmişi hakkında bilgi sağlamaktadır. Buradaki polygonal kulenin varlığı savunma amaçlı bir yapılanmaya işaret eder ve kule üzerindeki yazıt bunun Hellenistik Dönem'de inşa edildiğini kanıtlar. Bölgede bu tip polygonal kuleye sahip olan çok sayıda kale yerleşim tespit edilmiştir ve polygonal duvar işçiliğinin yanı sıra kule ve sur duvarlarının bu kale yerleşimlerin karakteristik özelliği olduğu bilinir.

Kanytella'daki mezarların sadece iki alanda değil, yerleşimin her yönde etrafını çevrelediğinin tespit edilmesi, yerleşimin yayılım alanları hakkında bir veri olması açısından önemlidir. Buna göre, yerleşimin özellikle kuzeyine doğru yükselen yamaçların *nekropolis* olarak kullanıldığı görülmektedir. Yerleşimin güneyindeki alanların da *nekropolis* olarak kullanılmış olması, Kanytella'nın Roma Dönemi'ndeki sınırlarını ortaya çıkarır. Buna göre, yerleşimin Elaiussa Sebaste antik kentine yakınolan obruğun batısı ve güneyinde genişlediği görülür.

Proje kapsamında CBS çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla tespit edilen mezarlar GPS kullanılarak kayda alınmış ve CBS'e (Cografi Bilgi Sistemleri) aktarılmıştır. Bu süreçte Q GIS programı kullanılarak veriler işlenmiştir. Buradaki öncelikli amaç, dağlık ve ormanlık bir alana yayılmış mezarların yerlerinin tespit edilmesi ve bunların numaralandırılarak takiplerinin yapılabilmesinin sağlanmasıdır. Bunun yanısıra, *nekropolis* alanlarının nerelere yayıldığı ve yerleşimle *nekropolis* arasındaki fiziksel ilişki hakkında veriler elde edebilmek hedefinin olduğu da yukarıda belirtilmiştir. Nitekim elde edilen veriler yeni sonuçlar içermektedir (fig.23). Mezarların CBS dağılımları *nekropolis*lerin yerleşimin etrafındaki konumlarını açıkça göstermektedir. Yerleşimdeki *nekropolis*'lerin, tek katmanlı olması nedeniyle, CBS verileriyle dönemsel değişim süreçlerini incelemek mümkün değildir. Bununla birlikte, *nekropolis*lerde başlatılan CBS çalışmalarının antik yerleşimin geneline yagınlaştırılması ve daha önce yürütülmüş ve yürütülmekte olan arkeolojik araştırmalar, tarihsel veriler, arşiv araştırmaları ve yazılı kaynaklardan elde edilebilecek verilerin çalışmaya katılması ileri dönemlerde hedeflenmektedir. Bu sayede, yerleşimin farklı dönemlerdeki yerleşim izlerinin belirlenebilmesi ve dönemsel katman haritalarının hazırlanmasına olanak sağlanacaktır. Dönemsel katman haritalarının üst-üste çakıştırılması ile yerleşimdeki arkeolojik

değerlerin yayılımına dair daha net veri elde edilecek ve benzer arkeolojik potansiyel içeren eş-değer bölgeleri tanımlanabilecektir.

Araştırma kapsamında proje önerisinde belirtilmeyen çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Mezarların açığa çıkarılabilmesi amacıyla antik yerleşimdeki yoğun bitki örtüsünün kaldırılması bu kapsamda yapılmıştır. Kanytella mezarları üzerine şimdiye kadar bu tip bir kapsamlı inceleme ve değerlendirmenin yapılmamış olmasının sebebi yerleşimin sahip olduğu zorlu coğrafi şartlar ve yoğun bitki örtüsüdür. Bölgede sürdürdüğümüz Arkeolojik Yüzey Araştırmaları kapsamında, Mersin Valililiğinin işbirliği ile antik yerleşimin bitki örtüsünün temizlenmesi, yerleşimin sahip olduğu mezar mimarlığının ortaya çıkmasına imkan tanımıştır.

Proje önerisinde başarı ölçütleri arasında arazi çalışmalarının gerçekleştirilebilmesinin önemli olduğu yeralmaktadır. Ayrıca, projenin bilimsel verilerini sağlayacak olan mezarların tespit edilmesi, bu arkeolojik materyalin belgelenebilmesi, elde edilen arkeolojik verilerin büro ve kütüphane çalışmalarıyla değerlendirilmesi ve yayına hazır hale getirilmesi de başarı ölçütleri arasında belirtilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmalarla, söz konusu kriterlerin tamamının karşılandığı düşünülmektedir.

Çalışmalar, proje önerisinde belirtilen programa uygun şekilde sürdürülmüştür. Elde edilen verilerin kapsamlı bir yayın çalışması için hazırlanmasına devam edilmektedir. Kanytella mezarları ve *nekropolis*'leriyle ilgili hazırlanmakta olan ve bu araştırmanın geniş kapsamlı sonuçlarını içeren yayının, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) tarafından hazırlanmakta olan KANYTELLA başlıklı kitap içerisinde yeralması hedeflenmektedir.

Referanslar

Aktaş 2008	Ş. Aktaş, " Tomb of the Exedra Type and Evidence from the Pataran Examples", *Adalya* 11, 2008, 235-261.
Alföldi-Rosenbaum 1980	E. Alföldi-Rosenbaum, *The Necropolis of Adrassus (Balabolu) in Rough Cilicia (Isauria)*, Wien, 1980.
Colledge 1976	M. A. R. Colledge, *The Art of Palmyra*, London, 1976.
Cormack 1997	S. Cormack, "Funerary Monuments and Mortuary Practice in Roman Asia Minor", bk.: S.E. Alcock (ed.), *The Early Roman Empire in the East*, Oxford, 1997, 137-156.
Cormack 2004	S. Cormack, *Space of the Death in Roman Asia Minor*, Wien, 2004.
Durugönül 1989	S. Durugönül, *Die Felsreliefs im Rauhen Kilikien*, BAR Int. Ser. 511, 1989.
Durukan 2005	M. Durukan, "Monumental Tomb Forms in the Olba Region", *AnatSt* 55, 2005, 107-126.
Durukan 2009	M. Durukan, "Chronology of the Tempel Tombs in Rough Cilicia", bk.: M. Bachmann (ed.) *Bautechnik im antiken und vorantiken Kleinasien, BYZAS* 9, 2009, 343-370.
Ergeç 2001	R. Ergeç, "Anazarbus Antik Kenti ve Nekropolü", bk.: E. Jean - A. M.Dinçol - S. Durugönül (ed.), *La Cilicie: Espaces et Paurvoirs Locaux, Table Ronde Internationale,* İstanbul, 2-5 Novembre 1999, İstanbul, 2001, 389-410.
Goodenough 1958	E. R. Goodenough, *Jewish Symbols in the Greco-Roman Period*, vol 7: Pagan Symbols in Judaism 1, New York, 1958.
Heberdey-Wilhelm 1896	R. Heberdey - A. Wilhelm, *Reisen in Kilikien*, Wien, 1896.
Hicks 1891	E. L. Hicks, "Inscriptions From Western Cilicia", *JHS* 12, 1891, 225-273.
Himmelmann 1970	N. Himmelmann, *Sarkophage in Antakya*, Mainz, 1970.
Kaplan 2006	D. Kaplan, "Korykos Antik Kentinin ve Kilikia Bölgesinin Korinth Sütun Başlıkları", *Olba* XIV, 2006, 89-112.

Karaüzüm 2005	G. Karaüzüm, *Doğu Kilikia (Olba) Bölgesi Lahitleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2005).
Kırdemir Diler 2001	N. Kırdemir Diler, "Silifke Müzesindeki Büst Bezemeli Yuvarlak Sunaklar", *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 2, 2001, 67-72.
Kleiner 1987	D. E. E. Kleiner, *Roman Imperial Funerary Altars With Portraits*, Rome, 1987.
Koch 2001	G. Koch, *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, İstanbul, 2001.
Koch-Sichtermann 1982	G. Koch-H. Sichtermann, *Römische Sarkophage*, Munich, 1982.
Machatschek 1967	A. Machatschek, *Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien*, Wien, 1967.
Money 1990	D. K. Money, "Lions of the Mountains: The Sarcophagi of Balboura", *AnatSt* 40, 1990, 29-54.
Schneider 2003	E. Equini Schneider, "Some Consideration on Elaiussa's North Eastern Necropolis", *Olba* VII, 2003, 261-273.
Strubbe 1997	J. H. M. Strubbe, *Arai Epitumbioi. Imprecations against Desecrators of the Grave in the Greek Epitaphs of Asia Minor. A Catalogue* (IGSKA 52) Bonn, 1997.
Uğurlu 2003	E. Uğurlu, "Sarcophagi in the necropoleis of Andriake Near Myra (Lycia)", *JRA* 16, 2003, 355-366.
von Hesberg 1992	H. von Hesberg, Römische Grabbauten, Darmstadt, 1992.
Wujewski 1991	T. Wujewski, *Anatolian Sepulchral Stelae in Roman Times*, Poznan, 1991.

EK-1

Kanytella (Kanlıdivane) Antik Yerleşimi *Nekropolis* Ve Mezarları Araştırması

Proje No: 112K009

Yrd.Doç.Dr. Ümit AYDINOĞLU

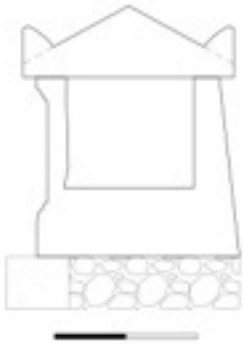
Ekim 2013
MERSİN

Ekler- Tablo ve Şekiller

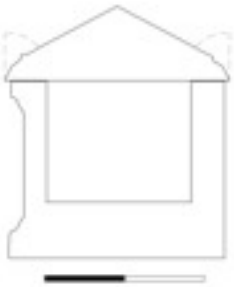
Tablo 1 Kanytella Mezar Tipleri Tablosu

Lahitler

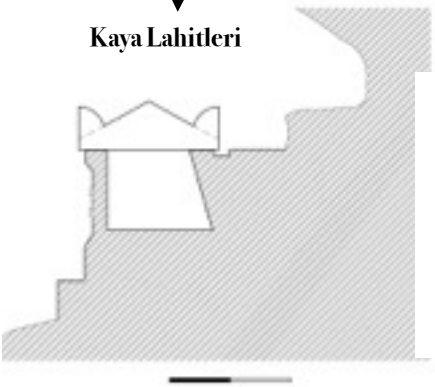
Podyumlu Lahitler

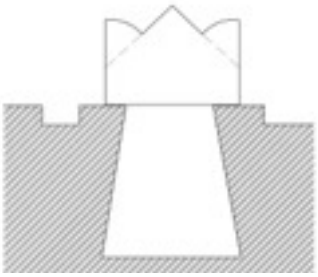
Serbest Duran Lahitler

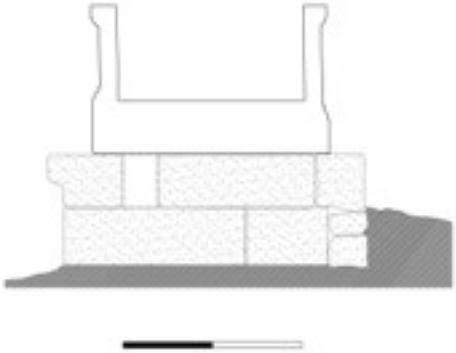
Kaya Lahitleri

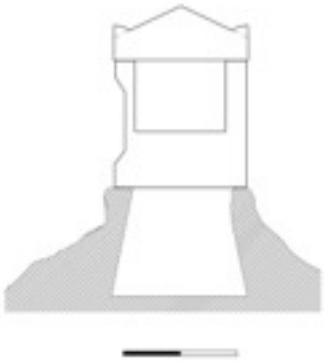
Chomosorium mezarlar

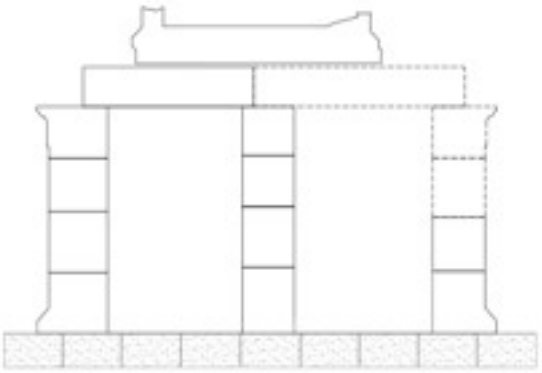
Hyposorium'lu lahitler

Düzgün kesilmiş taş bloklarla inşa edilmiş mezar odasına sahip

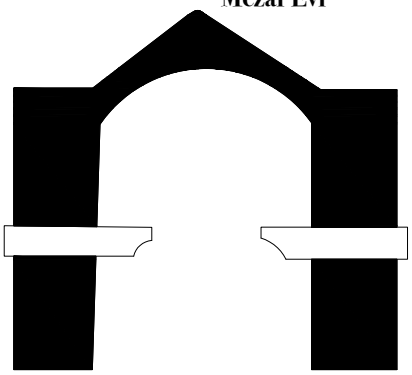
Ana kayaya oyularak meydana getirilmiş bir mezar odasına sahip

Yerden yükseltilmiş mezar odasına sahip/anıtsal görünümlü

Mezar Evleri ve Mezar Odaları

Mezar Evi

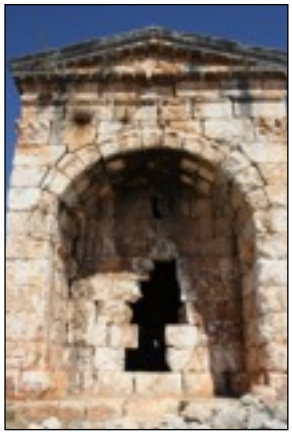
Mezar Odası

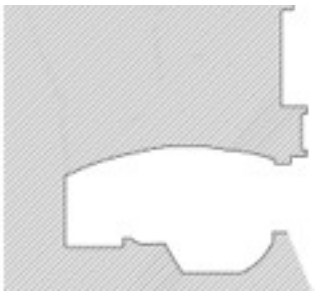
Sandık Tipli Mezar

Tapınak Mezarlar

Kaya Mezarlar

Exedra Mezar Anıtı

fig 1 Kanytella'nın havadan görünüşü

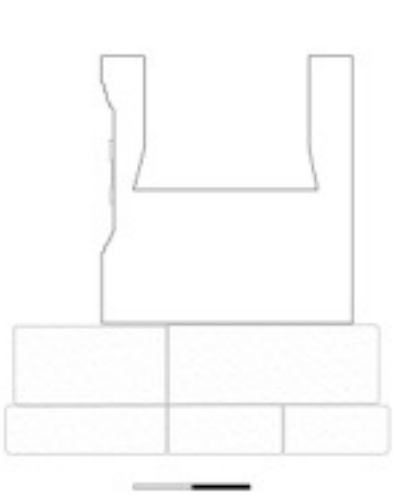

fig 2 Podyum üzerinde yer alan lahit, Kanytella Mezar 2

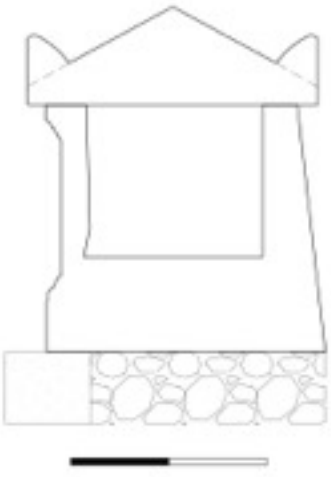

fig 3 Podyumları blok taş ve moloz taşlardan oluşan mezarlar, Kanytella Mezar 35

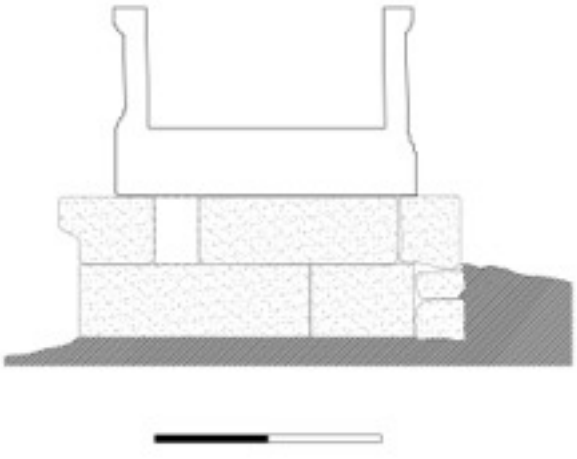

fig 4 *Hyposorium* 'lu lahit, Kanytella Mezar 15

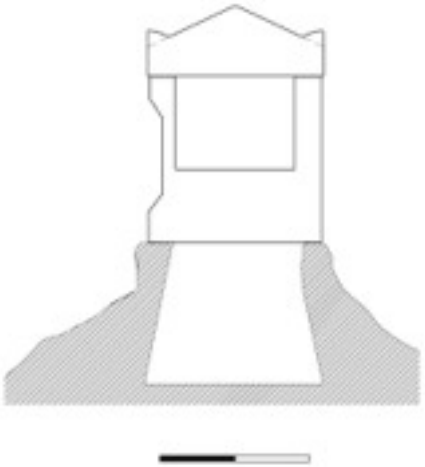

fig 5 Mezar odaları anakayaya oyulmuş, *hyposorium* 'lu lahitler, Kanytella Mezar 59

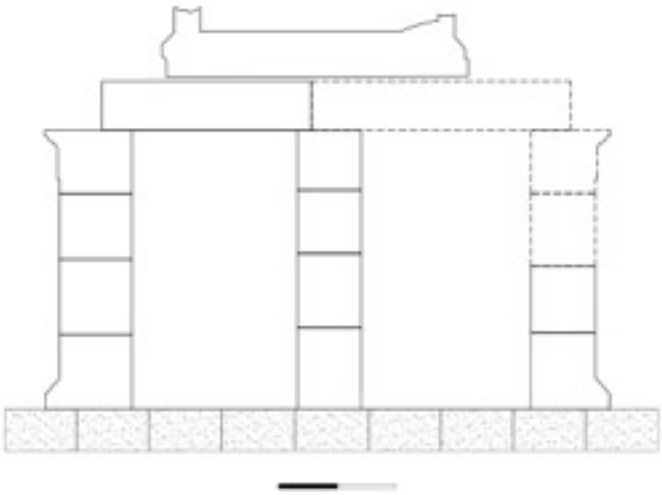

fig 6 *Hyposorium* 'lu mezara ait platform ve duvarlar, Kanytella Mezar 52

fig 7 Serbest duran lahit örneği, Kanytella Mezar 7

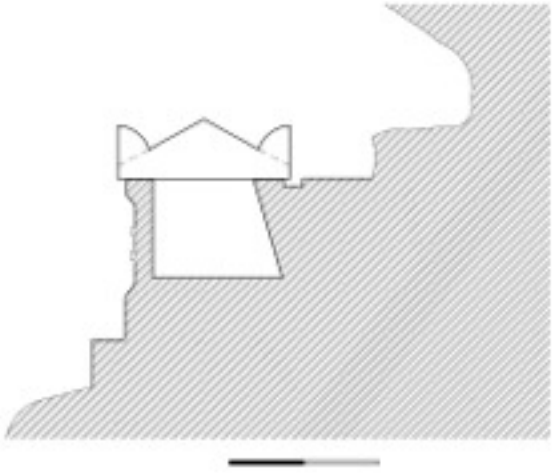

fig 8 Kaya lahit örneği, Kanytella Mezar 98

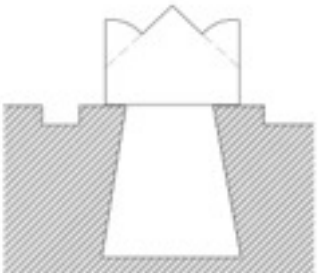

fig 9 *Chomosorium* mezar örneği, Kanytella Mezar 33

fig 10 Etrafı duvarla çevrelenmis¸ lahit örneği, Kanytella Mezar 53

fig 13a Mezar evi, Kanytella Mezar 45

fig 11 Teknesi üzerinde tabula ansata, sunak ve rozet bezemesi bulunan lahit, Kanytella Mezar 1

fig 13b Mezar evi, Kanytella Mezar 66

a

b

fig 12a Teknesi üzerinde girland ve büst kabartmaları bulunan lahit, Kanytella Mezar 49

fig 12b Lahtin yan yüzünde bulunan Medusa kabartması, Kanytella Mezar 49

fig 14 Mezar odası, Kanytella Mezar41

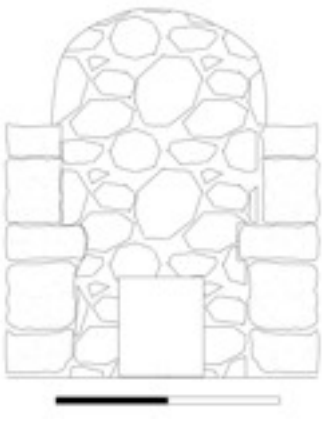

fig 15 Sandık tipli mezar, Kanytella Mezar 71

fig 16 Yeni tespit edilen tapınak mezar, Kanytella Mezar 54

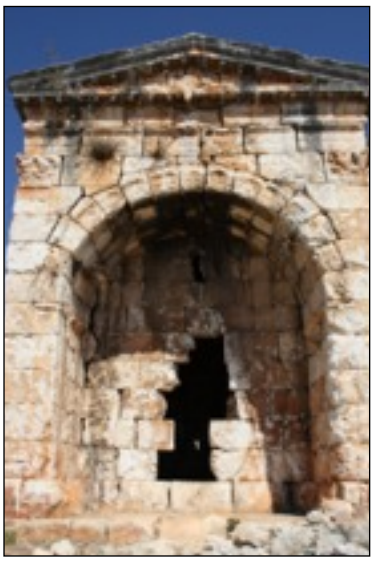

fig 17 T6 mezarı (Aba'nın mezarı), Kanytella Mezar 43

fig 18 T12 Mezarı, Kanytella Mezar 75

fig 19 *tristyle prostyle* mezar anıtı, Kanytella Mezar 44

fig 20 Kanytella Çanakçı *nekropolis*i kaya mezarlar

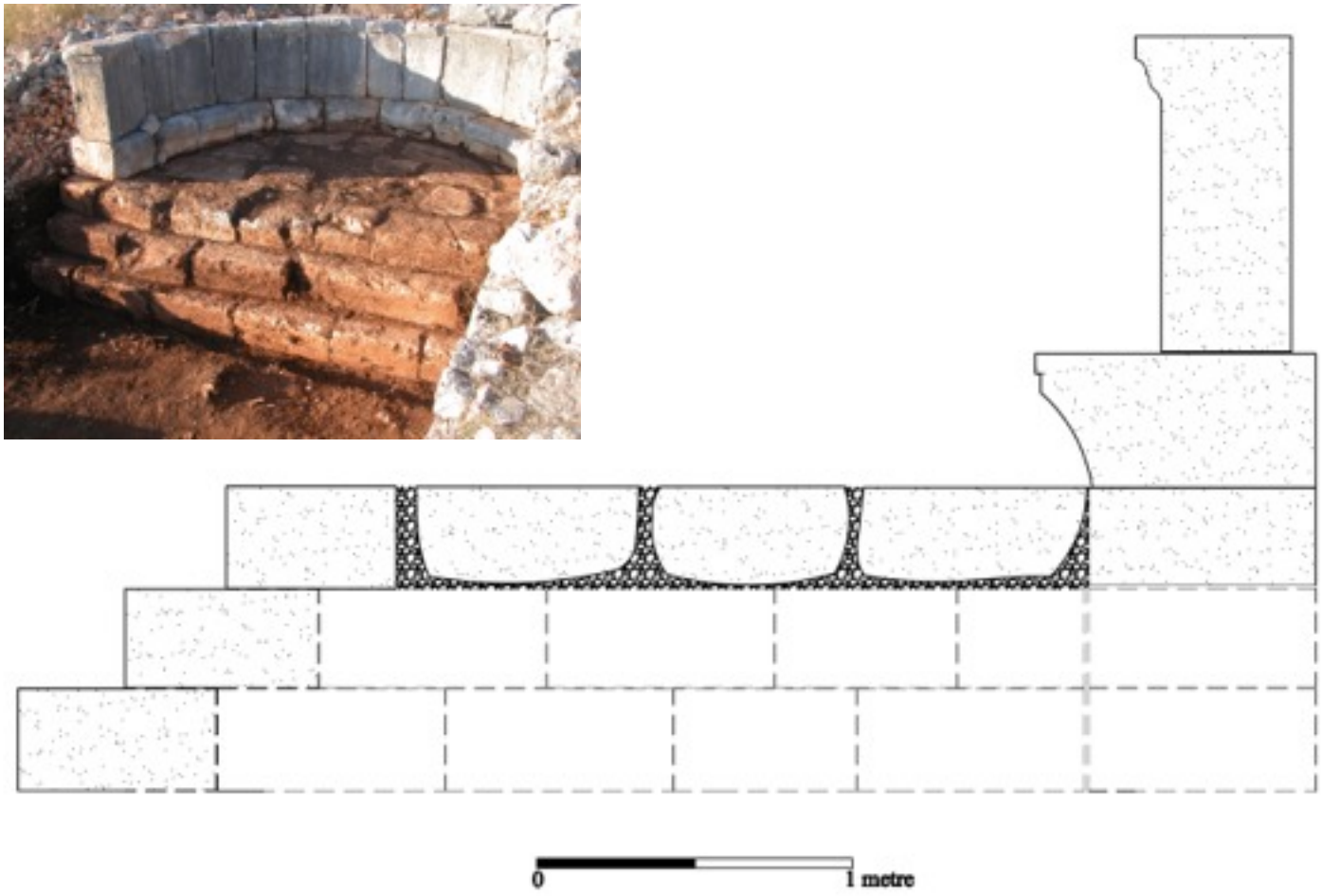

fig 21 Kanytella *exedra* mezar anıtı

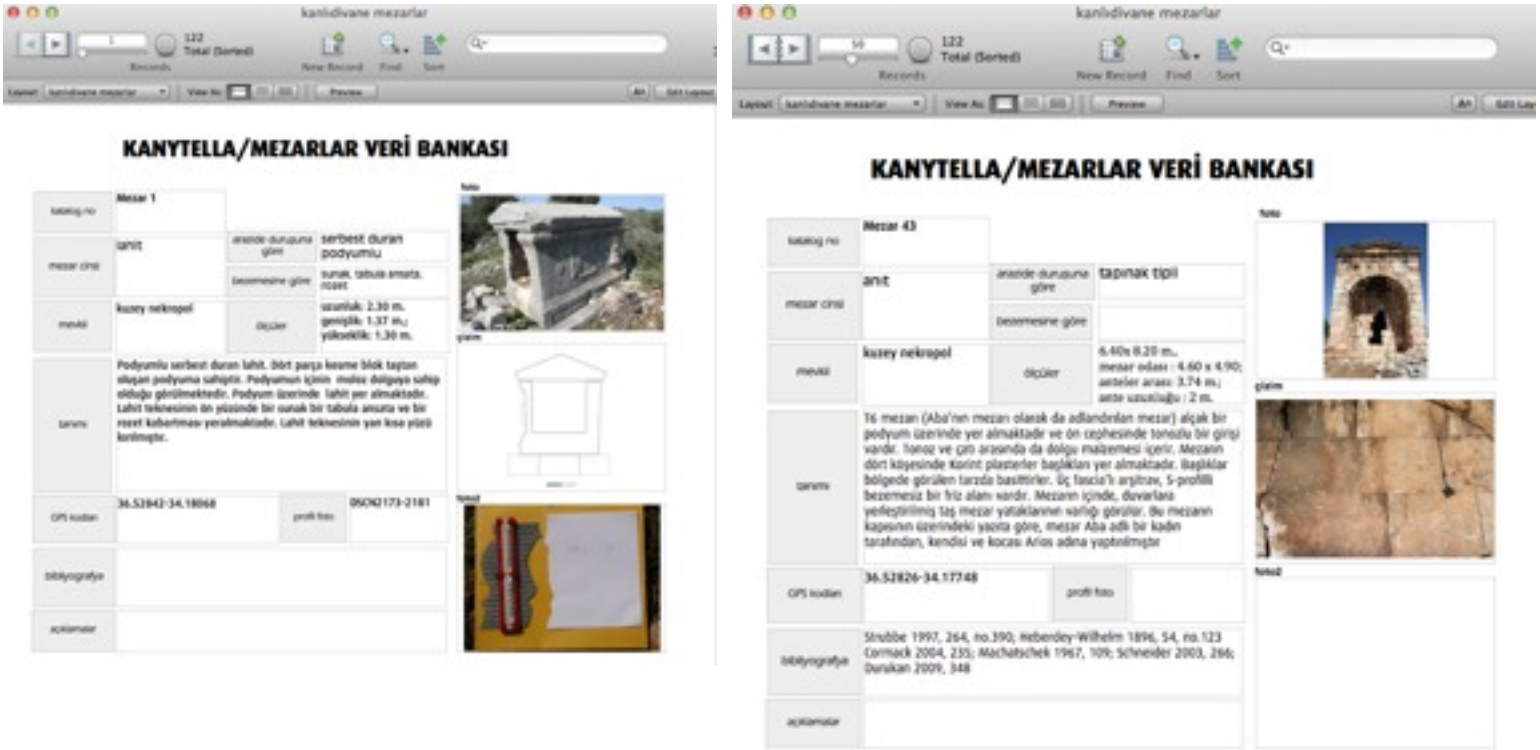

fig 22 Kanytella Mezar Veri Bankası Örnekleri

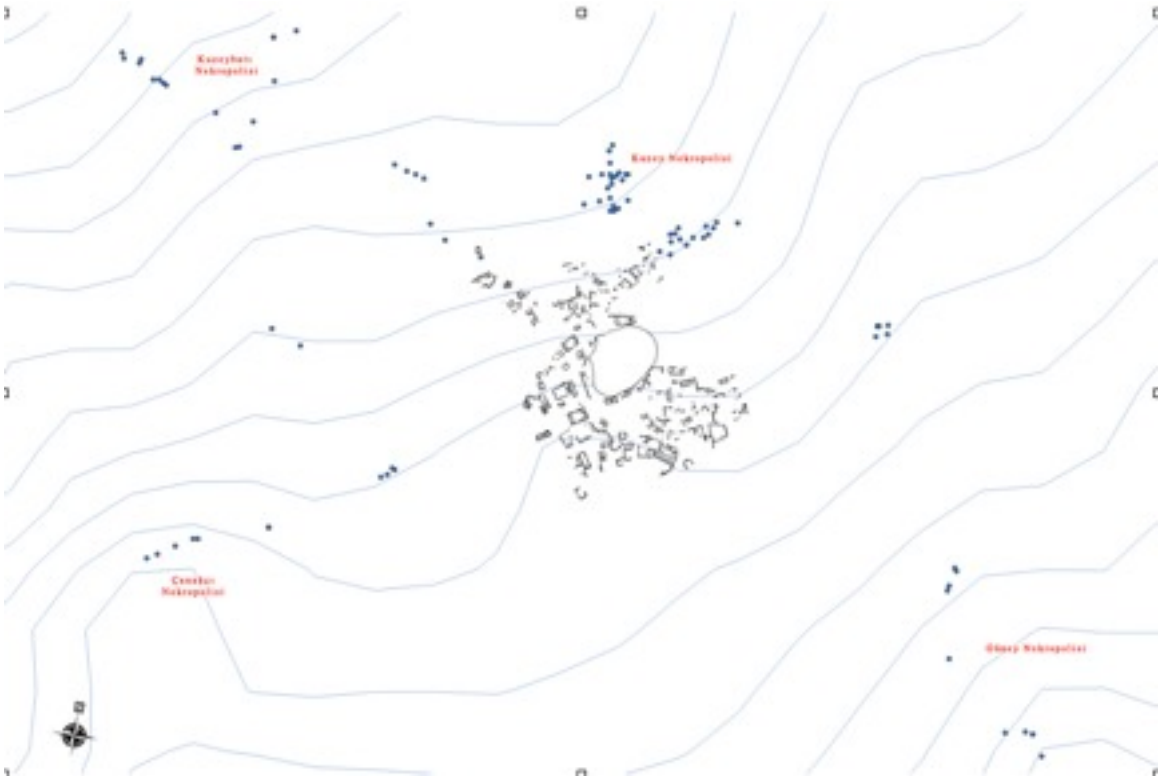

fig 23 Kanytella Nekropolisler, mezarlar ve yerleşim
ilişkisini gösteren dağılım haritaları

TÜBİTAK
PROJE ÖZET BİLGİ FORMU

Proje Yürütücüsü:	Yrd. Doç. Dr. ÜMİT AYDINOĞLU
Proje No:	112K009
Proje Başlığı:	Kanytella (Kanlıdivane) Antik Yerleşimi Nekropolis Ve Mezarları Araştırması
Proje Türü:	Hızlı Destek
Proje Süresi:	10
Araştırmacılar:	
Danışmanlar:	
Projenin Yürütüldüğü Kuruluş ve Adresi:	MERSİN Ü. FEN-EDEBİYAT F. ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ B.
Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihleri:	01/07/2012 - 01/05/2013
Onaylanan Bütçe:	23080.0
Harcanan Bütçe:	22090.0
Öz:	Kanytella (Kanlıdivane), Dağlık Kilikia bölgesinin doğusunda, Türkiye?nin güney kıyısında, bugün Mersin ilinin yaklaşık olarak 60 km. batısında ve Mersin Silifke karayolunun 3 km. içerisinde yeralmaktadır. Yerleşim konum olarak burada bulunan ve obruk olarak adlandırılan büyük bir yer çöküntüsünün etrafına kurulmuştur. Bu çalışma, yapılan yeni tespitler ışığında Kanytella?daki nekropolis?leri ve bunların içindeki farklı tiplerdeki mezarları bir bütün halinde ele almayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yerleşimin sahip olduğu mezarlar, geniş bir alana yayılmışlardır ve farklı mezar tiplerini içermektedir. Elde edilen veriler, yerleşimin çevresinin nekropolis olarak kullanıldığı yönündedir ve daha önceki çalışmalardan farklı olarak yerleşimde ikiden fazla nekropolis alanı olduğu tespit edilmiştir. Mezarlara yönelik en erken veri Çanakçı nekropolisinden gelir. Buradaki kaya mezarlar, lahitler ve anıt mezarlardan önceki bölge geleneğine işaret ederler. Burada, kaya mezarların üzerlerinde bulunan yazıtlar, üzerindeki kabartmaların sahip oldukları stilistik özellikleri bunların M.S. 1. ve 2. yüzyılın özelliklerini taşıdığına işaret eder. Kanytella?daki en yaygın mezar grubu lahitlerdir, az sayıda chamosorium da tespit edilmiştir. Bölgedeki lahitler için M.S. 2. yüzyılla başlayan ve 3. yüzyılla devam eden bir sürecin önerilmesi, yerleşimdeki lahitler için tespit edilen tarihleme kriterlerinin de bu süreci desteklemesi önemlidir. Kanytella?da çok sayıda mezar evi örneği ve mezar evlerinin daha küçük modelleri olan mezar odaları da tespit edilmiştir. Yerleşimde ayrıca, dört tapınak mezarın varlığı bilinir ve bunlardan üçü daha önceki araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bir örnek ise yeni tespit edilmiştir. Kanytella?da obruğun kuzeyinde bulunan yarım daire formlu yapının, sahip olduğu plan özellikleri açısından bir exedra mezar anıtı olduğu anlaşılmaktadır. Bölgede bu plana sahip başka bir örnek bilinmemesi yapının önemini arttırır.
Anahtar Kelimeler:	Dağlık Kilikia, Kanytella, Lahit, Tapınak Mezar, Exedra Mezar Anıtı, Nekropolis
Fikri Ürün Bildirim Formu Sunuldu Mu?:	Hayır

TÜBİTAK